

ԳՐԱԿԱՆ, ԳԻՏԱԿԱՆ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

28 ՅՈՒՆԻՍ 1903

«Ծաղիկ»-ի համապատկեր

Kourchoum Han N° 7, Galata. Constantinople.

1-52

ՏՊԱԳԻՈՒԹԻՒՆ ՍԱԳԱՆՄԱՆ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ ԾԱՂԻԿԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

ԿԱՆԽԻԿ Է ԲԱՑԱՐՁԱԿԱՊԷՍ

Գաշառներոշ հաւար	տարեկան	60	դր.
„ „	վեցամսեայ	30	„
Պոչոյ հաւար	տարեկան	50	դր.
„ „	վեցամսեայ	25	„
Արտատահմանի հաւար	տարեկան	14	ֆր.
„ „	վեցամսեայ	7	ֆր.

Զաժանորդագրոշքիշնները կը սկսին սաւեհն սաւոյ 1ին

ՁԵՌՔԷ ՀԱՏԸ ՔԱՌԱՍՈՒՆ ՓԱՐԱՅ

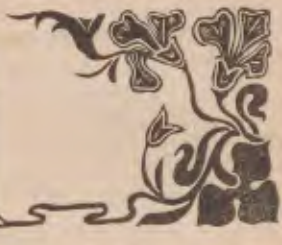
Առանց քաժանորդագրի ներկայման քաժան, դագրոշեշոշ հաւար եղաժ
գրոշքիշնները նկատողոշքեան չեն առնոշիր:

Շաբաթաթերթիս հին թիւերը կը ծախուին Պոլիս, Կամոլըշին գլուխ քրագրաւաժառ
Միսաք աղային քով

VICTORIA
DE
BERLIN

ԾԱԶԻԿ

ՆԱԲԱՐԱՐԵՐՐ

ԱՄԵՆ ՆՍՄԱԿ ԿԱՐ ԳՐՈՒԹԻՒՆ ՊԵՏԻ ԵՆ ՈՒՂԱԿԵԼ
ԵՍ ՄԻՐ Ա. Գ. Ր ՈՒ Թ. Ե Ա. Ն.

16^{րդ} ՏԱՐԻ.—ԹԻՒ 22. (561)

28 ՅՈՒՆԻՍ 1903

ՄԵՐ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՈՒՆԻՔՆ ԿԱՐԶՈՒԹԻՒՆ

Լրագրութեան պարտականութիւնն է հանրութեան համար կարեւորութիւն ունեցող ամէն խնդրի մասին իր դատողութիւններն ու համոզումները ներկայացնելու իր այդ գործունէութեան մէջ, տարակոյս չկայ որ լրագրութիւնը պարտաւոր է քննութեան բովէն անցընել ամէն ինչ եւ ձեռք անցուցած արդիւնքին համեմատ ընել իր քննադատութիւնները, նպաստաւոր կամ աննպաստ, չի մոռնալով երբեք լրագրական այն մեծ սկզբունքը թէ շատ զգոյշ պէտք է ըլլալ բանի մը մասին անհրապարտ խօսելէ առաջ եւ ժխտ գովեստներ չռայելու մէջ, Այս կերպով ըմբռնած լրագրութիւն մը անխուսափելիօրէն կ'ունենայ իր կշիռը եւ սղգեցութիւնը ընթերցողներուն վրայ:

Մեր լրագրութիւնը, որ չըջահայեաց չէ եղած պարսաւելու ատեն, եւ առատաձեռն գտնուած է գովեստներ հիւսելու պահուն, չէ կրցած պէտք եղած չափով յարգանքը վայելել հասարակութեան, ընդհանրապէս: Պատճառ մը եղած է ասիկա, որ լրագրական քննադատութիւնները բացառաբար միայն կրցած են իրականին մէջ դեր մը խաղալ: Յաւալի է մեր լրագրութեան անկարողութիւնը եւ տխուր է որ, մեր հաստատութիւններէն ալ չատեր, որոնք մեր թերթերուն մէջ յաճախ յարձակումներու ենթարկուած են, ինքզինքնին զերծ զգացած են լրագրութեան ներկայացուցած դիտողութիւնները նկատողութեան առնելու հարկէն: Անհատներ եղած են, ամէնուն ծանօթ, որոնք լրագրական ամէնէն աննպաստ հրատարակութեանց ենթարկուած են եւ յաջ օղորդութիւն միջոցներով մնալով Մեր լրագրութեան անկարողութիւնն է այս, պէտք է խոստովանինք, սակայն միւս կողմէ ալ, իրենց արարքներով ամէնէն խիստ քննադատութեանց արժանի անհատներ, ասով կարելիութիւնը կը տեսնեն իրենց հանրութեան կամ բարոյապէս կամ նիւթապէս վնասակար արարքները, յոգուտ իրենց անձին անարդել շարունակելու:

Ամէն անգամ որ մեր կրթական եւ բա-

ղործական հաստատութեանց մասին անհրապարտ կարծիքներ մը յայտնուելու պարագային մէջ կը գտնուելիմ, այն դառն մտածումը կ'ունենամ թէ ըստանկարգ դատապարտուած են երբեք իրենց նպատակին չի ծառայելու տխուր բան է դիրին կամ խօսքին անգործութեան համոզուած ըլլալը: Եւ սակայն, անդին կայ կոչումի, լրագրողի պարտքը, որով մարդ ստիպուած է եւ կ'ուզէ գրել ու խօսիլ:

* * *

Ոչ թէ մասնաւոր պարագայ մը, առանձին հաստատութիւն մը կամ անհատ մըն է որ նիւթը կը կազմէ այսօրուան յօդուածիս: Ընդհանուր վիճակ մըն է որ աւելի կամ նուազ հաւատարմաբար կը ծանրանայ մեր բոլոր հաստատութիւններուն վրայ, Հիւանդանոցէն սկսելով մինչեւ գիւղական խարխուլ զպրօցր Մեր հաստատութեանց, բառին ճշմարիտ առումով վարչութիւններ չունենալն է զոր ընդհանուր վիճակ մը կարելի է նկատել այսօր: Իրաւ է, ամէն հաստատութիւն կը շարունակէ իր գոյութիւնը եւ կը մատակարարուի կամ կը կառավարուի զանազան մարմիններու կողմէ, սակայն ճշմարիտ եւ բանաւոր վարչութիւն մը ունի իրեն յատուկ յատկանիշներ, առանց որոնց կարելի չէ շատ արդիւնք սպասել վարչական կոչումը գործունէութիւններէ:

Հսի թէ մեր հաստատութիւնները զուրկ են ընդհանրապէս ճշմարիտ վարչութիւններէ: Բացատրեմ: Վարչութիւն մը ամէն բանէ առաջ մեքենական կազմաւորութիւն մըն է, որուն մէջ ամէնէն փոքր անիւն ալ նոյնքան իր գերը ունի ամբողջութեան հանդէպ, որքան անոր ամէնէն գլխաւոր մասը: Հետեւաբար, մեքենական կազմաւորութեան մը ամէնէն գլխաւոր մասին չափ խնամք կը տարուի նաեւ անոր ամէնէն երկրորդական անիւնին հաստատուն ըլլալուն եւ իր պաշտօնը անթերի կատարելուն: Նոյն բանը պէտք է ըլլայ նաեւ վարչութեան մը համար: Անոր ամէնէն գլխաւոր մասերէն սկսելով մինչեւ երկրորդական մասերը պէտք է յարմարագոյն տարրերէ կազմուած ըլլան, եթէ կ'ուզուի որ յանձնուած պարտականութիւնները իրենցմէ իւրաքանչիւր անթերի կերպով կատարէ: Մեքենական կազմաւորութեան մը մէջ նոյն իսկ պզտիկ պտուտակի մը ուղուած վիճակի մը մէջ չի գտնուելն ամբողջ մեքենականութիւնը կրնայ տուժել կամ թերանալ իր

արդիւնքին մէջ, նոյն բանն է վարչութեան մը համար ալ, ուր նոյն իսկ երկրորդական պաշտօնեայի մը անբաւական գործունէութիւնը կրնայ ընդհանուր գործունէութեան վնասուելու հանգամանքը ունենայ:

Նպատակաւ արժանապատութիւններ վիրաւորել չէ, ոչ ալ քղի տակէ մատնանշու մներ ընել: Հսի արդէն թէ ընդհանուր վիճակ մըն է մեզի համար բառին բուն առումով վարչութիւններ չունենալը: Անկեղծ ըլլանք: Երբ վարչութիւն մը իր մեքենական կատարեալ կազմաւորութիւն մը ընդունինք, ո՞վ կրնայ ըսել թէ մեր հաստատութիւնները օժտուած են կատարեալ վարչութիւններով: Գիշ մը իրաց ըմբռնումը ունեցողներուն կը հաւատամ թէ անրնտել է անհաշիւ ու սանձարձակ լատենութիւնը:

Հստեանները օրինակի մը վրայ բացատրելու աւելի կը պարզէ խնդիրը, հետեւաբար ես ալ իւր օրինակ պիտի առնեմ Ս. Փրկչի Հիւանդանոցի վարչութիւնը, ոչ թէ անոր համար որ մասնաւոր նպատակ մը ունիմ օրինակի այդ բնորոշութեան մէջ, այլ որովհետեւ Հիւանդանոցը մեր հաստատութեանց նոյն իսկ կարելի է ըսել ամէնէն գլխաւորը ըլլալով, բնականորէն ամէնէն աւելի մօտենար կատարելութեան:

Հիւանդանոցի վարչութեան գլուխը կը գտնուի Հոգաբարձութիւնը, որուն անպաճեմէն իւրաքանչիւր կրնայ պատուաւոր ու խզճամիտ մարդիկ ըլլալ. սակայն արդէն իրենց գործի մարդ ըլլալը մեծ արգելք մըն է որ չկարենան իրենց փափաքած չափով օգտակար ըլլալ իրենց խնամոց յանձնուած հաստատութեան: Գալով պաշտօնէութեան, անիկա բոլորովին անյարմար տարրերէ բազկացած է զժողովարար եւ այդ տեսակ պաշտօնէութեան մը երբեք կարելի չէ Հիւանդանոցի կատարեալ վարչութիւն մը ունենալ: Տարօրինակ բան է որ մեզ համար այնքան կարեւոր ու մեծ հաստատութեան մը վարչութիւնը տակաւին ո՞րքան հեռու կը գտնուի զոհացուցիչ ըլլալէ: Պատճառը պարզ է. մեր հաստատութիւնները կատարեալ վարչութիւններով օժտուելու առաքինութիւնը չունինք զեռ:

Խմբագրութեան հրաւերին վրայ մասնագէտ անձնաւորութիւն մը, Մաղիկի մօտաւոր թիւերէն մէկուն մէջ պիտի պարզէ այն սկզբունքները որոնցմով Հիւանդանոցը կրնայ իր կատարեալ վարչութիւնը ունենայ:

Մ. ՇԱՄՏԱՆՃԵԱՆ

ՀԱՅ ԴՊՐՈՒԹԻՒՆՔ

ՈՍԿԵԴԱՐ ԵՒ ՎԵՆԵՏԻԿ

ԺԱ.

ՎԻԵՆՆԱ ԵՒ ՎԵՆԵՏԻԿ ԴԷՄ ԱՌ ԴԷՄ

Կարծեմ իմ յօդուածներուս շարքէն հասկցուեցաւ՝ թէ տոհմային ազնիւ լեզուն ընդունա՞յն է փնտռել և դարու կէսէն ստղին. թէ հարազատ Հայ լեզուն այն է՝ որ ի գիր առնուեցաւ Երէջ Թարգման-Հաց օրով, հազիւ իբր 45-50 տարուան ժամանակամիջոց, առաջնորդութեամբ Դըպ-րութեան Հարց՝ Սահակայ եւ Մեսրոպայ. թէ Ս. Գրքը, մեծ մասամբ, եւ բաղմաթիւ կրօնական մատենք նոյն լեզուով թարգմանուեցան ի Հայ. թէ և դարու երկրորդ կէսէն մինչեւ ժի՛ր դարու գրեթէ վերջին կէսը, 450-1840, նոյն ազնուական լեզուն խառն վարեցաւ՝ առաւել կամ նուազ չափով՝ առ հասարակ բոլոր հայ մատենադիրներէն որ երեւցած են յաջորդական դարուց մէջ, խառն՝ պէսպէս օտարաբանութեամբ, մերթ ալանդակ խորթութեամբ եւ մերթ չարաչար աղաւաղմամբ, մինչեւ ուսմանալ ամենեւին եւ օտարանալ իր մայր բունէն, բայց ոչ այն ազնուազգի ուսմանութեամբ՝ զոր կարելի է ճաշակել, օրինակի համար, Բուզանդայ մէջ, այլ գոհիկ ու մուրացածոյ աղճատումներով տուր խառնափնդորութեամբ. թէ այն կորովն ու շնորհը, այն սքանչելի յօրինուածն ի մի բան, այլ եւս չկրցաւ փայլիլ ոչ իսկ՝ ուրիշ կողմանէ՝ այնքան նշանաւոր հանդիսացած մատենագիրներու մէջ, Եղիշէն մինչեւ Շնորհալի, Փարպեցիէն մինչեւ Երզնկացի, Նարեկացի, Լամբրոնացի եւ այլն. թէ Հայ մատենագրութիւնը շատ բան կը պարտի Մխիթար Աբգարի եւ իր (Վենետիկեան) ուխտագիր աշխատաւորաց, որոնք դարաւոր վաստակօք եւ արդեամբք միում ուրին Հայ լեզուին նորոգ դարգացման, եւ Զանաւով դարմանել Հելլենարանութեան եւ Լատինարանութեան կրկին Յեղաշրջութեանց աւերը (ըստ մեծի մասին), նախաձեռնարկ եղան յարգարելու լեզուին Առաջին Յետաջր-ջութեան ժամանակը. եւ թէ վերջապէս Վիեննական դպրոցին կը պարտինք միայն Հայ լեզուին երկրորդ Յետաջրջութիւնը, որ դարաւոր այլալուծեանց բարդ ի բարդ գէզերուն մէջէն ի լոյս բերաւ հանեց Մեսրոպեան հարազատ բորբոսն իր անարատ ազնուութեամբ եւ անեղծ գեղեցկութեամբ, ցոյց տալով, — Այտնեանի բառերով, — «այն մեծ վիհն որ Ե դարուն առաջին կէսն անոր երկրորդ կէսէն եւ մանաւանդ յաջորդ դարերէն կ'անջատէ»։

Արդ, 1840էն ի վեր՝ Մեսրոպեան լեզուն, որ ի զուր կը կողկողէր Ս. Գրքը եւ միւս չնաչխարհիկ թարգմանութեանց ծո-

ցէն, յսելի եղաւ ուր ուրեմն Վիեննական մեծանուն հարց ումանց ուշադիր ունկրն-դրութեան ու կիրթ ճաշակին, եւ անոնց բոլորանուէր ձեռնտութեամբն ելաւ յանկարծ կանգնեցաւ իր բաղմադարեան ննջարանէն ի կորովով եւ աշխուժեալութեամբ, «նոր լոյս ծաւալելու բովանդակ հայերէն լեզուին ծածկուած թաղուած հր-նութեան վրայ», ինչպէս կ'ըսէ Հ. Արսէն, — ոչ Բաբարտուռնին եւ ոչ ալ... Ղազիկ-եան։ Այս մեծաքանակ լեզուն է ահա զոր պիտի պատկերացնենք հոս ընդ աղօտ իմն, հազիւ զոյգն ճաշակ մը տալու համար, ժի՛ր դարու գրաբարին առնթեր, այն լեզուն, կ'ուզեմ ըսել, որով կը գրեն Վիեննականք 1840էն ի վեր։ Խօսի թող նախ Ա. Գարագաշ իր արձակով.

«Պայման ոճոյ սոցա (առաջին տշա-կերտաց) եթէ իբրեւ գեղեցիկ ուսումն նկատեսցուք, մարթ է ասել թէ կատարեալ է, ի պատմականս, ի վարդապետականս, ի վիպասականս (épique) եւ յամենայն իսկ ազգս նիւթոց ճարտարախօսութեան քաջ գուզի ընդ այլոց վարեալ եւ յղկեալ լեզուաց հնոց, յունականին եւ հոռմէա-կանին եւս։ Կանոնք օրինաւոր դպրու-թեան (քերականութիւն) անվրէպ նշմարին ի գիրս նոցա, բանք եւ բարբառք հոյա-կապը, ընտիրք, անեղծք եւ բուն հայ-կականք, ամենայն փոփոխումնք անուանց եւ խոնարհումնք բանից (բայ) միակերպ վերադիրք (ածական) բնականք եւ ճշգիւ յայտարարք զօրութեան եւ մտաց գոյա-կանաց, ոչ ի քմաց հնարեալք եւ յօդ-եալք. նկարագիրք հզօրք, քաղցունք, յորդք եւ պերճք, կարգ յստակ եւ դիւրի-մաց. ասացուածք գեղեցիկք, ոչ բռնադ-բօսեալք եւ ոչ կարի ճարտարամտեալք. դարդք վայելուչք, եւ ոչ սոփեստականք, եւ միանգամայն իսկ ասել՝ յամենայն գործս նոցա արուական իմն ճարտարախօ-սութեան կերպարանք երեւին» (Նկա-րագիր Ուսմանց, Տպր. Վիեննա, 1845, էջ 28)։ Դարձեալ.

«Ոճ ժամանակիս այսորիկ (յետ Ոսկե-դարու) չէ հաստատուն ինչ եւ մենակերպ, ալ գրեթէ իւրաքանչիւր դարու, մանա-ւանդ թէ անյնիւր մատենագրի է սեպ-հական իմն ոճ։ Ջայս ինչ մարթ է ասել համօրէն՝ թէ ժամանակս այս, թէպէտ եւ ունիցի դրաղում անուանի մատենագիրս յանդիման կացուցանել մեզ, սակայն ի գեղեցկութեան, յընտրութեան եւ հոյա-կապ բարձրութեան հայ լեզուի, ոչ այն-պէս դիւրաւ մարթի հաւասարել արժան-եաց ոսկեղէն ժամանակի առաջնոց թարգ-մանչաց, եւ ոչ իսկ բազմաց յերկրորդ թարգմանչաց։ Մերթ նշմարեմք մատենա-գիրս ի խուռն եւ յաւելորդ դարդս անկ-եալ, բռնադրօսութիւնս բանից եւ ասա-ցածոց, եւ նկարագիրս ոչ բնական վայել-չութեամբ լեզուին յայն արարեալ, այլ ի խնդրեալ հնարագիտութենէ։ Մերթ եւս

տեսանեմք արդարեւ ի համեստ իմն պար-զութեան եւ ի յայտնութեան, բայց առանց ինչ համեմանաց վայելչութեան որ սեպհականն է ոսկեղէն գրչաց։ Է զի տեսանեմք՝ յոմանս ընդ գիտական ինչ խօսից եւ զմտացածին բանս եւ յայտարա-րութիւնս կցկցեալս, ասացածս գրեթէ անհնարինս առ իմանալ։ Եւ է զի դարձ-դալ, որպէս յեւթնեւտասներորդ դարու, նկատեմք ամենեւին եղծումն եւ խանգա-րումն բովանդակ լեզուի, եւ գրեթէ խառնախօս իմն եւ այլանդակ բանս եւ ասացածս, որ զսպասարեւ բարձումն բարեոքն ճաշակի ի հայ լեզուէ այնր ժա-մանակի մարգկանն ցուցանեն» (Անդ, էջ 41)։

Եւ ահա Բաբարտուռնին իր արձակին մէջ.

«Բայց (պարտ է) առնուլ իբրեւ հա-րադատ ոք զօգինս եւ զդէմնս նեփական-նելով անձին զնոցա (Մեսրոպեանց) ոճն, եւ ի նոցին տոգորս ներկեալ տարրացեալ՝ ապա այնուհետեւ յինքնէն իբրեւ ի բուն աղբերէ բղիւիլ յինքնուրոյն տիպս կերպա-րանոց»։ — Բայց վիպրդ ինքն Բագրա-տուռնի ոչ կամեցաւ առնել. — «Եւ ոչ թէ զնոցա յօրինուածն եւ զարարածն յա-մենայնի ի փոխ եւ ի վրա առեալ՝ իր ի թատր ինչ զնոցին բերել կերպարանս, հանգոյն իմն կապկաց առնելով հպտանս կամ պէս գունակ առականոր ճային աստի անտի փետրովք կցկցելոյ փերեւետել»։ — Բայց ես յամեն առնուի մտադիւր, առ ի նմանել Մեսրոպեանց, կապիկ յորջորջել ի Մեծեմ Բագրատունոյ, բան կոչել աս-պուհակ... Գրանիք Անյադրի բերելով զնմանութիւնս։ — «Ջի այդպիսեօք եւ այլ եւս մանր եւ դիւրագիւտ հայթայթանօք հանդերձ», — Եթէ արդարեւ իցեն «դիւ-րագիւտ» հայրապետք գրել ճշդիւ գլեգոս Մեսրոպեանց, — «մարթի տակաւին շինել շարագրի բնիկ հայագէտ եւ կատարեալ հայախօս»։ — Եւ արդարեւ «շարագիր» ոք չէ մարք քե իցե... «բնիկ հայագետ», — «մանաւանդ յօտար լեզուէ թարգմանելն. իսկ բարձեալ ի նմանէ ապաւէն ամբա-րանոցին՝ յոր զալն պիչ ունի անթարթ, մնալ նմա գնչու եւ քաղթնատ եւ քան զխուժն դուժ եւս խաղտալեգու»։ — Այլ ոչ երբեք օտարալեզու կամ խառնախօս. — (Փեր. Ջարգ. 629)։ Ահա ինչ որ ցուցադ-րած է Հ. Ղազիկեան իբրեւ վերին պատ-գամ, եւ զոր ես ալ մէջ բերինս եւ իբրեւ նմոյշ ժի՛ր դարու գրաբարի։

Ուրիշ ակնաւոր մատենագրէ մին ալ հատուած մը մէջ բերած է Վերապատուե-լին ի գովեստ Բագրատունոյ, եւ կ'ըստնայ, — եւ կը սոսկամ, — ցուցադրելով զայն աշ-խարհի առջեւ Ահաւասիկ. «...Յօտարացն անտի յեղեալ ի հայ դքադոր քերդուածս եւ զվսեմ եւ զհզօր ճառս եւ խօսս. որովք եւ բնկին մերում հայկական բարբառոյ՝ յաւել շնորհս նորանորս եւ չքնալ պա-

ճուճանս, գուցէ առաւելեալ քան զհին թարգմանիչսն՝ ձեռնարկութեամբն ի նոր լեզուս, որք ոչ ըստ հնոցն զիւրագոյնք գտանին փոխանցել ի մերս կամ յայլ հին լեզուս. այլ սա (Բագրատունին) գիտաց քաջիկ տալ նորոցն զլեզուական կերպհր- նութեան, մանաւանդ որ հրաշալին եւս է՝ զգեցուցուցանել հնոյս զառուգութիւնն նո- րութեան, ոչ յանկարծաւոր մեղեան մո- զիչ մատարք, այլ քստասնամիայ երկա- րատոկ քրտամբք եւ տքնութեամբք.՝ Բագմ. 1866) :

Այս, ինչ ըսեմ, մացառախիտ տատաս- կալից գրաբարներով է որ Հայերէն լե- զուի մասին պատգամ կ'արձակէք մեզ, խեղճ Վերապատուելի. այսչափ տխրոյ ծանօթութիւններով որ հրապարակ ե- լեր էք ժԹ դարու գրաբարի կուռքերը փառաբանելու. եւ իբր թէ հերքելու Ա. Երիցեանի այն յաւիտեապէս ճշմարիտ վճիռը՝ թէ «նոքա (Վենետիկեանք), ի հարկէ, չը վերագարծրին Ոսկեղաբը, որով- հետեւ այդ անկարելի էր» Ոսկեղաբու մօ- տէն անգամ անցած չէք դուք՝ նոյն իսկ Հ. Ա. Բագրատունեայ առաջնորդութեամբ, որ հաղիւ կրնայ ոտք դրած համարուիլ Մեսրոպեանց կաճառանոցին արտաքին գաւիթը. այսչափ ճշմ. ծանծաղուտ ու- սուսնասիրութիւններով է որ յանդգնած էք Սահակայ ու Մեսրոպայ դասակից, մինչեւ անգամ անոնցմէ ալ գեր ի վերոյ, հոգակել թէոփրաստի թարգմանիչը, որ հոս Պոլսոյ մէջ ի՛ր իսկ բերնով յայտարա- րած է Մասիսի արտօնատէր խմբագրա- պետին թէ «չե կրցած գտնել երանելիե- րուն բանալիները... Մեսրոպեանց կաճա- ռանոցէն ներս մտնելու համար անշուշտ : Այլ ինչ կ'արժեն ձեր բացագանչութիւն- ները, ձեր պարոյկներն ու զարմացական- ները, Հ. Ղազիկեան, թէ եւ ունենաք թրթրակ լեզու մը նախատինք ու լու- տանք տեղալու ուրիշի գլխուն, — հաղիւ զօրելով սակայն անոր ոտքին պատուան- զաններուն հասցնել ձեր թշնամանալից լեզուազարութիւնները, — եւ որ ցաւալի է՝ Բագմավեպի մնացած արժէքն ու պա- տիւն ալ ոտնակոխ ընելու :

Բայց Հ. Ղազիկեան Ստաւի թարգմա- նութիւնը կուգայ ցուցադրել (Բագմ. 1903, թիւ 3.) իբրեւ հաւասարակշիռ Մեսրոպ- եանց թարգմանութեան, ըսելով թէ «կըր- նա՞յ (Ա. Երիցեան) ասկէ աւելի ընտիր լե- զու գտնել հինգերորդ դարէն» :

Ամէնքս մէկտեղ տեսնենք այն հատ- ուածը, զոր Վերապատուելին կը դնէ մեր առջեւ նոյն թարգմանութենէն քաղելով : Ահաւորիկ.

«Պատկերք զոր ճարտարեն ումանք ի խազ, աստի դէմք մարդոյ, անտի կերպա- րանք կապիկ, ժանիք առիւծու կամ ար- ջոյ խալամ, եթէ ընդ մի կոյս հայեցի ոք ի նոսա եւ ասացէ՝ թէ մարդ է, եւ միւս ընդ այլ կողմն՝ եւ ասացէ թէ արջ է,

այդ իւրաքանչիւր զիւրն իրաւացուցէ, եւ զարմանք թուիցին՝ թէ այլ ոք ա՛յլ ինչ աղգ դատիցի Յագեացին, զրպարտ ա- րասցեն զմիմեանս խեցք եւ խելար, կոյր եւ մոյր, դժմիտ, պանդոյր եւ ախ- մար. եւ երկոքեան անիրաւ գողին, զի զայն սլատկեր չիք ասել ճշմարտութեամբ՝ ոչ մարդ եւ ոչ արջ, այլ ստեղծուած ինչ խառնակ եւ անտխալ ըստ քիմս» : — Ստորագրուած բառերուն պղծէ հան- գամանքին համար, եթէ երբեք իրազեկ կրցած է ըլլալ, արդեօք քանի՞ բացագան- չութիւն դարձած է Վերապատուելին :

Այս միջինդարեան հատուածին դէմ պիտի ներէ Հ. Ղազիկեան որ ես ալ հատ- ուած մը մէջ բերեմ Վիեննական թարգ- մանութենէ, առանց իրեն պէս որոտալու՝ թէ «տեսնո՞ր է, կարդացնո՞ր է, հասկցնո՞ր է, թափանցնո՞ր է, խելամուտ եղնո՞ր է», — կամ թէ կրնա՞յ ըլլալ, — եւ այլն եւ այլն : Այ- նուհետեւ բանիմաց ընթերցողին կը յանձ- նենք, եթէ կ'ուզէ, երկու հայերէններուն տարբերութեան մասին վճիռ տալ, — ա- ռանց անշուշտ բան հարցնելու Տիլքաք- ներէ կամ Էսթիքիքաւաճառներէ : Ուշագ- րութեամբ կարդացէք նայինք, Հ. Ղազիկ- եան, սա հետեւեալ տողերը.

«Երկուս աչս ունիմք, այլ ոչ կրկին ե- րեւին մեզ իրք. եւ այն վասն այնորիկ է, զի յորժամ մին վնասիցի, միւսն զնորին պէտ- սըն վճարից : Սարդ աչս չորս, վեց եւ ութ ունին. եւ զի առանց պարանոցաց են եւ շարժել զգլուխս իւրեանց չկարեն, բա- զում աչքն ընուն գտեղի շարժման պարա- նոցացն. Խորհուրդք արարչին յամենայն ի- միք նշմարին Վասն այնորիկ եւ մանկան մատաղոյ, մինչ դեռ ընդ ջերմ կաթմաբ մօրն իցէ, ոչ գան ատամուներն. զի եթէ մինչ դեռ ստնդիացն իցէ, գացցեն ատա- մուներ, այն ի վնաս եւ նմա եւ ստնտուին լինիցի : —

Յորժամ խօսելն կամիցիմք, ո՛րչափ լե- զուն եւ չրթունք եւ թօքք շարժիցին : Յորժամ ի հեռաստանէ ոք կամ ի մօտոյ պչնուլ կամիցի, եւ բիքք աչացն նոյնպէս ըստ նմին համեմատութեան ձկտին եւ ամիոիին. որ ոչ մերովք ինչ կամօք գոր- ծինս եւ թէպէտ եւ մարթի ումեք իւ- րովք կամօք մեղմով կամ արագ արագ տալ եւ առնուլ զչունչն, սակայն ի քունն լինել յանգէտս յանկամս ծծեմք զօդս. ո- րով յայտ առնի, եթէ ոգիք որ իշխանու- թիւն ի վերայ մարմնոց ունին, ոչ յան- ձանց ինչ զայն իշխանութիւն ունիցին, այլ յումեք՝ որ զօրագոյն քան զնոսա իցէ.» (Հռակինեայ Երգք. էջ 95-96, Ծանօթ. 22-23. Վիեննա, 1842, թարգ. Հ. Մ. Գա- րագալի) :

Արդեօք ինչպէս հնչեց այս թարգ- մանութեան հայերէն լեզուն Ղազիկեան Հօր ականջի թմբուկին . . . թմբուկի՞ պէս արդեօք թէ Հոթենթագուց երաժշ- տութեան խաղերուն նման ըրիր ու խոշոր,

ճոնչող կամ խեցրեկաղոյն : — «Մէկը կամ միւսը, պիտի ըսէ հիմայ նորէն Վերապատ- ուելին, կամ ամէնն ալ միահողոյն.» եւ ի- րաւունք ունի . . . ժԹ դարու գրաբա- րին միամիտ երկրպագուն :

Յ. ԳՈՒՐԳԵՆ.

Մ. Խ. — Յ. Էֆ. Գուրգէն կը խնդրէ մեզմէ ծանուցանել թէ իր մ յօդուածին երկրորդ սիւնակին մէջ փոխանակ քըմ- բուկ զարկանցի, սխալմամբ եղած է քմբուկ հարկանցի, վեցերորդ սիւնակին մէջ ալ փոխանակ վեհագոյն վարժապետի, եղած է վիմագոյն վարժապետ :

ՇՐՈՒՄ ՄԱՐԶԻԿԸ

Պ Ա Պ Ը

ԻՐ ՆԵՐՔԻՆ ԿԵԱՆՔԻՆ ՄԷՋ

Ճիւղնացի օրագրող մը Պ. Սան քը Պօնըֆօն, որ իբր կրօնական քրօնիկազի- րմեծ համբաւ ունի Սերուպայի մէջ, Լէոն ԺԳ Պապին ցերեկն կեանքին վրայ ցաւեկան օե- ղելուքեանց ամբողջութիւն մը հրատարա- կած է, զոր ստուիւ կ'ամփոփենք, Լէոն ԺԳի մահուան լուրին առթիւ :

Պապը, կ'ըսէ Պ. տը Պոնըֆօն, մտերիմ չունի, ու կ'ապրի առանձնացած կեանք մը, ինքզինքը տուած միմիայն իր եկե- ղեցւոյն : Գաւառ վեց տարիէ ի վեր չա- րունակ, վրդովիչ լուրեր կը շրջէին իր հի- ւանդութեան վրայ, զրեթէ ամիս չէր անցներ որ հեռագրական գործակալու- թիւն մը զինքը մահամերձ ցոյց չտար, եւ բազմին մէկ քմահաճոյքով ինքն իսկ կը ստիպուէր նախագահել արդէն իսկ իրեն յաջորդ նշանակուած կարդինալներուն յու- ղարկաւորութեան : Այդ կարդինալներու անուններն իսկ ժամանակին ընթացքին մէջ ջնջուած են իրենց դերեզմանաւորե- րուն վրայէն, ու Պապը միշտ ապրած է. այսօր ալ ո՛վ կը յիշէ Պաթալիանի, Շիա- ֆինօ, Տելիօ, Ալիմօստա, Սան Ֆելիչէ եւ Լավիմբրի կարտինալներուն անունը. ա- մէնքն ալ մեռած են շատոնց, եւ ամէն մէկը Լէոն ԺԳի իբր հաւանական յաջորդ- ներ նկատուելէ վերջ :

Լէոն ԺԳ չինական ընտանիքի մը կը պատկանի, եւ երկարակեցութիւնը ժա- ուանգական եղած է իր սերունդին մէջ : Հայրը շատ առաջացած տարիք մը ունե- ցած է, եղբայրներն ալ շատ ապրած են, բացի մէկ հատէն՝ որ կարտինալ էր եւ որ . . . ութսուն տարեկան մեռաւ : Լէոն ԺԳ «չատ երիտասարդ կը մեռնի», ըսած է մեղամաղձութեամբ, անոր մահուան լուրը առնելով :

Իր եպիսկոպոսութեան, ու վերջն ալ, արքեպիսկոպոսութեան միջոցին, միշտ շատ պարզ կեանք մը անցուցած Լէոն

ԺԳ: Իր պաշտօնատեղին, Բէրուզի մէջ, միշտ լեցուած էր քահանաներով ու ժառանգաւորներով: Ամէնուն հետ ալ համակրութեամբ կը վարուէր, նոյն իսկ ժառանգաւոր աշակերտներու սեղանակից ըլլալու չափ սուսջ երթալով: Երբոր Պապ եղաւ, — բան մը որուն համար կանուխէն պատրաստուած էր արդէն, — կեանքը նոյն կերպով շարունակուեցաւ, առանց զգալի փոփոխութեամբ մը ու միեւնոյն պարզութեամբ: Կ'աշխատէր, շատ կ'աշխատէր, զրեթէ առանց դադար առնելու: Եթէ երբեք քիչ մը ատեն կ'ընդհատէր այդ անդու աշխատութիւնը, պզտիկ շրջապատութեան մը մէջ թեթեւ հանգիստ մը գտնելու համար էր: Բէնէի կարգին ալ եղած ատենը, ձմեռները շատ քիչ դուրս կ'ելլէր, վախճալով որ ցուրտ կ'ունէ: Այդ օրերուն, աւելի կ'աշխատէր, վրան առած մոխրագոյն վերարկու մը գոր իր հաւատարմ փոքրաւորը Մօնս. Պօքալի կը ցուցնէր այցելուներուն, երբ Ն. Սըրբազնութիւնը Պապ եղաւ:

Հոռմի Պապերը միշտ պարտաւոր չէն շատ քաջուած կեանք մը անցրնելու: Եթէ երբեք ուզեն, կրնան Վատիկանէ դուրս ալ ժամանակ անցընել, այցելելով բոլոր եկեղեցիները, անշուշտ հանգիստաւոր փոքր օրերուն: Պիոս Թ, Լէոն ԺԳ Պապին նախորդը, չուզեց օգտուիլ այդ արտօնութենէն, ու Վատիկանի մէջ քաջուած կեանք մը անցուց մինչեւ իր մահը: Ի տալագիք կը յուսային որ Լէոն ԺԳ չալի տի հետեւի անոր օրինակին: Բայց Լէոն ԺԳ առաջին օրէն Վատիկան քաջուեցաւ, վանական կեանքի ըմբռնում մը ցոյց տալով Պապութեան նկատմամբ, եւ զայն մարկացնելով ամէն աշխարհիկ հանգամանքէ: Բոսան եւ լեց տարիներ, այսինքն Պապ ընտրուած օրէն ի վեր, Վատիկանէն դուրս չէր ելած:

Լէոն ԺԳ օրուան մէջ զխաւոր ճաշը կ'ընէր ցորեկին, ու ճաշելէն վերջը թեթեւ քուն մը կը քաշէր: Կ'ուզէր որ ուտելիք բոլոր կերակուրներն ալ սեղանին վրայ գտնուին, որովհետեւ իրարու ետեւէ չէր ուտեր զանոնք, այլ խառն, կտոր մը մէկէն, կտոր մը միւսէն: Երբեմն շատ շուտ կ'ուտէր եւ երբեմն ալ շատ դանդաղօրէն: Օրը երբեմն մինչեւ վեց անգամ ուտելու պէտք կը զգար: Սպասաւոր մը միսը, և այլն կը կտրտէր պնակի մը մէջ որպէսզի Պապը չորդնի: Կերակուրներուն հետ մէկտեղ միշտ սեղանին վրայ կը գտնուէր շիշ մը Պորտոյի գինի, ո'չ շատ լաւ տեսակէն: Այդ գինին կը մատակարարուէր Ժիոնոտի մէջ հաստատուած կրօնական միաբանութեան մը կողմէ, որուն յանձնուած են Վատիկանի մասանին հոգերը: Այդ միաբանութիւնը որ արտօնուած չէր, չարտօնուած միաբանութեանց նոր Օրէնքին համաձայն պարտաւորուեցաւ անցեալ տարի դուրս ելլել

Պրանսայէն: 1878էն ի վեր, Պապը ուրիշ տեսակ գինի չէր դրած բերանը:

Վերջին երեք տարիներուն Լէոն ԺԳ չէր կրնար կարծր բաներ դնել բերանը: Խոհանոցին համար նոր պաշտօնեայ մը առնուած էր, մի միայն մօխ ջուր եւ հիւթ պատրաստելու համար: Կէս ժամը անգամ մը, Պապին կը մատուցանէին անոնցմէ մէկը: Ատեն մը բնաւ չէր սիրեր կաթը՝ զոր բժշկները շարունակ կը յանձնարարէին իրեն, բայց վերջերս ասոր կը զգար կաթէն ու գլխերնէր միշտ կը խմէր:

Լէոն ԺԳի երկարակեցութեան գլխաւոր պատճառներէն մէկն է ուտելիքի նկատմամբ պահած այդ չափաւորութիւնը, եւ յոգնեցուցիչ արարողութիւններէ խուսափումը: 1870էն առաջ Պապին կեանքը շատ սպառիչ էր. պէտք էր միշտ նախագահել մէկը միւսէն երկար, մէկը միւսէն յոգնեցնող հանդիսութեանց: Լէոն ԺԳ մէկդի թողուց այդ արարողութեանց նախագահութիւնը, ինչ որ բաւական մեծ հանգստութիւն մը պարգեւեց իրեն:

Նոր Պապ ընտրուած ատեն, չարաչար կ'աշխատէր, նոյն իսկ պէտք եղածէն աւելի, բայց վերջէն մանր մունր աշխատութիւնները բաժնեց կարտինալներուն միջեւ, եւ ինք մի միայն Պապութեան քաղաքական հոգերը վերապահեց իրեն: Երեք չորս տարիէ ի վեր, ներկայացուած թուղթերը կը սրտորագրէր առանց կարգալու, որովհետեւ աշուրները վերջին ծայր տկարացած էին, եւ ինք ալ բնաւ չէր ուզեր ակնոց գործածել:

Լէոն ԺԳ իր տկարութենէն առաջ շատ կը սիրէր լրագիր կարդալ. մասնաւորաբար կը փնտռէր այն յօդուածները որոնց մէջ զինքը կը գովէին: Իր անձնական քարտուղարութիւնը կարտինալ մը կը վարէր, կարելի եղածին չափ դիւրացնելով նամակներու ընթերցման եւ անոնց պատասխանելու գործը: Մինչեւ իր վերջին հիւանդութիւնը, Լէոն ԺԳի ամէնէն սիրական զբաղումն էր մշակումը լատին բանաստեղծութեան: Իր Պապ, բնականաբար պիտի սիրէր Լատիններէն. բայց ինք Պապէ մը աւելի իր բանաստեղծ սիրած է դայն, ու գրած է քերթուածներ, որոնք արուեստի գեղեցիկ գործերու կարգը դասուած են լատինագէտներու կողմէ:

Ի Զ Մ Ի Բ Ե Ա Ն Ց Գ Ր Ա Կ Ա Ն Մ Բ Յ Ա Ն Ա Ն Ա Ր Ա Ս Ե Ն Ո Ւ Ռ Ե Ա Ն Հ Ա Ն Դ Ի Ս Ը

Վերջին հինգ շաբթի օր Ղալաթիոյ Խորհրդարանին մէջ տեղի ունեցաւ Իզմիրեանց Գրական հանդէսը, նախագահութեամբ Ս. Պատրիարքին: Եկեղեցական եւ աշխարհական դասէն ամէնէն ծանօթ անձնաւորութիւնները մեծ մասամբ պատասխանած էին Իզմիրեանց

Յանձնաժողովի հրաւերին, որով այս տարուան հանդէսը սովորականէն աւելի փայլմը ստացած էր: Միւս կողմէ, սակայն, ցաւալի է որ Յանձնաժողովը նշանակելի գործ մը չունէր ներկայացնելիք, ինչպէս շեշտեց ատենադպիր Տ. Մկրեան քահանան:

Տեղեկագրին ընթերցումով յայտնուեցաւ թէ գրական այս մրցանակաբաշխութիւնը 1887էն սկսեալ ամէն տարի կը կատարուէր, բայց 1901 ապրիլ 28ին, Կեդր. Վարչութեան հրահանգին համաձայն երկամեայի վերածուած է: Տեղեկաբերը նախ յիշեց զընդամենը աշխատասիրութիւնները, որոնք են.—

1. «Ներսէս Լամբրոնացի», աշխատասիրութիւն պատմ. եւ մատենագրական, հեղինակ Տ. Սմբատ Մ. վրդ. Սասնէթեան: 2. «Կիլիկիոյ Հայք» ընդարձակ գործ, հեղինակ Մարկոս Աղաբէկեան: 3. «Բնական պատմութիւն ԺԹ դարու Հայ դպրութեան», հեղինակ Միհրան Յովհաննէսեան: 4. «Բուլանքի կամ Հարք դաւառ», հեղինակ Բենսէ: 5. «Հին օրեր. Պուէտ Խաչատուր Միսաքեան», հեղինակ Յարութիւն Մամբեան: 6. «Հայոց թեմական հոգեւոր դպրանոցների կանոնադրութեան նախագիծը», հեղինակ բժիշկ Պ. Սիմէոն Շահնազարեան: 7. «Աղթամար եւ իր կաթողիկոսութիւնը», հեղինակ Խաչատուր Լեւոնեան: 8. «Նիւթեր եկեղեցական պատմութեան համար. Ծովք, Ալուք եւ Հոռմկայ», հեղինակ Բաբկէն վրդ.: 9. «Աշակերտին սիրտը մշակելու միջոցներու վրայ», հեղինակ Համբարձում Պէրպէրեան: 10. «Աղքատին պատիւը կամ նախախնամութեան մատը», հեղինակ Արշակ Ալթունեան:

Այս սառը երկասիրութիւններէն երեքը կտակարարին նպատակէն դուրս ըլլալով, իսկ երկուքը շատ համառօտ ըլլալով մեթոդեցան: Մնացեալներէն թիւ 1 եւ թիւ 7 գործերը արժանացան 35 ական ոսկիի երկրորդական մրցանակներու, որովհետեւ քաջարձակ արժանիք ունեցող գործ մը չկար: Իսկ թիւ 4 գործը, ի քաջալերութիւն, ստացաւ 20 ոսկի: Կ'արժէ հոս յիշատակել որ մրցանակի արժանացած երկու կարեւոր գործերուն քննիչ կարգուած էին Ծաղիկի երկու հմուտ աշխատակիցները՝ Թ. Յ. Պէրպէրեան եւ Հրանտ Ասատուր, որոնք մասնաւոր ղեհատութեան արժանացան: Ս. Պատրիարքը իր խօսակցական ուղերձին մէջ յոյս յայտնեց որ մինչեւ առաջիկայ հանդէսը կարող կ'ըլլան հարկ եղած կարգադրութիւններն ընել, որպէսզի դասադրքերու համար սահմանուած մրցանակի հանդէսն ալ տօնուի:

Վ Բ Թ Ա Ն Ո Ե Բ Ա Պ Ե Բ Ե

(2 Ի Ն Ա Ռ Ա Կ)

ԴԱՏԱՐԿԱՆՈՍՆԵՐՈՒՆ

Թերեւսօղիկ կրիայ մը կար,
 Որ իր ծակէն ճակճաւացած,
 Ուզեց երբայ իտեղեղ աշխարհ,
 Անցնիլ շեղեղ բարձր ու ցած:
 Այս մեծ խորհուրդն յայտնեց երկու բաղերու,
 Որով զիկեղ միկեղ բարից սանեղու
 Սիրով եղան յանձնառու:
 Ըսին. «Ըզեց կը սանկիւն Սէն գեղին մերձ
 Միկեղ էջեղ երկնաբերձ.
 Երբայ իտեղեղ իտեղ ազգեր, իտեղ բարեղ
 Կեանքի պերճանքն ու փառքեր:
 Ու ճոխանայ միկեղ, իտեղ մեծ հանձնար
 Ուսանեղով ի՞նչ է իտեղալն ու բանձնար:
 Այսպէս եղան Պիճօն, Լիկեղ մեծ գիտն
 Այսպէս եղան ֆայն Ողիւտն իտեղազուն:
 Հաւանեցաւ իտեղ կրիան,
 Եւ իտեղալնեղն ալ՝ աւազ
 Եւ իտեղ գործին զիտեղալն անցան,
 Իտեղալն ճող մը բարակ,
 Զոր իր բերեղն մէջ իտեղալն մեղաբար,
 «Աղեկ մը իտեղ, իտեղ իտեղ,
 «Զիտեղ բերեղն ճողեղ փար:
 Յեղ, ճողին երկու ծայրէն
 Երկու բաղեր իտեղալն,
 Եւ իտեղ մէջ բարձրանալով անիտեղալ,
 Փոքրիկ հաւերն առանձին
 Անցան ծոյղերն ու անսառ:
 Ամեն կողմէ ոլ որ զանկեղ կը իտեղեղ,
 Մեծ զարմանքով կը պոռար.
 «Կրիաներու իտեղալն երկիւն է երեղ:
 —«Այո՛, իտեղալն եւ, ի՞նչ զիտեղալ,
 Իտեղ կրիան մեծափառ,
 Անկեղալն մէջ անկեղ, առձակ
 Կը ճանաչողեղ իտեղալն:
 Աղեկ կ'ըլլար, երեղ հանգարն ու անբան,
 Անցնեղ երբայ իր ճանալն,
 Զի անխորհուրդ հեղ կրիան՝
 Երբոր իտեղալն իր անկան,
 Զոր իտեղալն բերեղն, եւ իտեղ իտեղալն փար
 Փոքրեղալն զիտեղալն փար փար:
 Արժաք կ'ըլլեն իտեղ իտեղալն,
 Լոռալնեղն է անկան ուկիւն:
 Ոլ որ կ'ըլլայ անկանալն,
 Ոլ որ իտեղալն իտեղ կապեր,
 Իտեղալն կողալն շաք փորձանք.
 Այս անկան հանկեղալն:

ԳՐԱԿԱՆ ՆԻՇԵՐ

ՔՆՆԱԴԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

ԵՒ ԳՐԱԴԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՅՈՂՈՒՄ

Պրանտէր Մէթիւս՝ ամերիկացի քննադատը կ'ըսէ. «Երիտասարդութեան օրերուն, երբ պարապ ժամեր չատ ունէի, Լոնտոնեան շաքաթաթիթի մը քառասուն տարուան հաւաքածոն գնեցի. պէտք է ըսել որ այդ թերթը բարձր յաւանքեղ թիւներ եւ մեծ անուն մը ունէր գրական շրջանակներուն մէջ: Տասներկու տասուան մէջ կրցայ թղթատել այդ ստուար հատորներուն ամբողջ էջերը, առանց տքի: Վրիպեցնելու մէկ թիւը: Եղբայրացու թիւն յուսախաբութիւն մը եղաւ: Գրադատութիւնը ցաւազինօրէն խեղճ վիճակ մը ունէր, արտայայտութեան շատ տկար փայլով մը եւ գովեստի մէջ նուազ շրջանայեաց: Այդ պատկառելի հատորներուն մէջ գտայ Անգլիոյ գրական պատմութեան 1830-1870 շրջանին արձանագրութիւնը, եւ ինչ որ զիս զարմացուց ամէնէն աւելի, սա պարագան էր թէ այդ ժամանակին գրադատները շատ քիչ անգամ կը գովարանէին այն հրատարակութիւնները, զորս մենք, ներկայիս, կը համարենք իբր մեծագոյն պարճանքները Վիքտորիական Դարուն. եւ փոխադարձաբար, այն գիրքերը որոնց վրայ գրադատները թափած են իրենց լեզուին բոլոր անուշութիւնները, հիմա մոռացութեան մէջ ինկած են:»

Ամերիկացի քննադատին կրած յուսախաբութիւնը եւ զարմանքը թերեւս անտեղի է քիչ մը: Վիքտորիական Դարուն շնանաւոր դէմքերուն բարձր արժէքը կը կայանայ սա կէտին մէջ որ անոնք կը ներկայացնեն ինչ որ յաւիտենական է եւ տիեզերական. եւ ճիշդ այս հանգամանքին համար, կարելի չէ եղած իրենց գործերուն հրատարակութեան շրջանին մէջ տիրող հանրային ճաշակը գոհացնել:

Բաց աստի, ո եւ է գարաշրջանի մեծ գիրքերուն մէջ կը գտնենք անհաստապաշտութեան տարր մը, որ յաճախ հաճոյք չի պատճառեր առաջին ընթերցողներուն: Անոնք լաւ մը չեն գիտեր որ ի՞նչ ընեն զայն: Անոնք կը տեսնեն թէ այդ գիրքերը չեն պատշաճիւր ծանօթ ըսնաճեւերու եւ տարադներու, եւ այս պարագան կասկած կ'արթնցնէ, որովհետեւ մարդկային ազգին պահպանողականութիւնը անխտաճութիւն կը ներշնչէ ամէն բանի համար որ յանգանութիւն եւ քմահաճոյք կը բուրէ:

Քննադատութեան մէջ շատ անգամ յեղյեղուած խօսք մըն է սա թէ մեծ արուեստագէտ մը պարտաւոր է ստեղծել այն ճաշակը, զոր պիտի գոհացնէ. եւ թէ

ՍԻՊԻԼ

պէտք է այնպէս մը դատարարակել հան-
րութիւնը որ ան կարող ըլլայ գնահատել
քննադատին գործերը: Արուեստագէտ
մը ո՛րքան ինքնատիպ ըլլայ եւ իր կեան-
քի արտայայտութիւնը ո՛րքան անձնական
ըլլայ, իր առջեւ դրուած գործը ա՛յնքան
կը դժուարանայ: Ուրեմն դարձանալի չէ
եթէ ներկային պայմանագրականութիւն-
ներուն եւ անցեալին աւանդութիւննե-
րուն համաձայն գրուած գործ մը գրա-
դատին գովասանութեանց արժանանայ ա-
ւելի: Նոյն իսկ եթէ գրագատը ինք կր-
ցած է վայելել այն տեսակ գործ մը, ու-
րուն մէջ նոր բան մը կ'ըստի նոր եղա-
նակով մը, եւ երբ իր գրիչը ձեռք կ'առնէ
գրախօսական մը գրելու, յաճախ իր պա՛հ-
պանողականութիւնը պատճառ կ'ըլլայ որ
զսպէ իր հաճոյքի արտայայտութիւն-
ները:

* *

Ծաղիկի նախորդ թիւով կ'ըսէինք թէ
անգլիացի երկու քննադատներու բո-
ղոքներէն երեք տեսակ ենթագրութիւն
կարելի է հանել. եւ տեսանք թէ ինչ
կ'արժէին առաջին երկուքը: Երրորդ են-
թագրութիւնը սա էր որ քսաներորդ դա-
րու սկիզբը մասնաւոր պէտք մը կայ յան-
դուզն եւ հատու քննադատութեան մը,
որ պիտի ազատէր մեզ ստորին կարգի
գիրքերու ահագին կոյտի մը թեռէն: Ան-
միջապէս կարելի է ըսել որ այս ալ միւս
ենթագրութիւններուն նման խախտու հի-
մի 'ը վրայ գրուած է: Իրաւ է որ ներ-
կայիս աւելի գիրք կը հրատարակուի
քան անցեալին մէջ, եւ թէ անոնք մեծ
մասամբ աննշան գործեր են, բայց նոյն
բանը ճշմարիտ է ուրիշ դարերու համար:
Վերջին երեք դարերուն արժանաւոր գիր-

քերը ցարդ կը յիշատակուին, իսկ անար-
ժէքները արդէն մոռցուած են: Շատ ան-
գամ մէջ բերուած օրինակ մըն է սա թէ
հեռագրական ցողերը իրարու մօտ կ'երե-
ւան երբ հեռուէն կը նայինք անոնց: Նոյն
բանն է գրականութեան գլուխ գործոց-
ներուն համար: Իր ազգային գրականու-
թեան պատմութիւնը լաւ ուսումնասիրած
անձ մը չպիտի վճռէր որ ներկայ տա-
նակը միակն է, որուն միջոցին անարժէք
գիրքերու ահագին թիւ մը լոյս տե-
սած է:

Ուրիշ տեսակէտով մը, նոյն իսկ տրա-
մաբանութեան հակառակ է պնդել թէ
ներկայիս գիրքերու չափազանց առատու-
թենէն կը նեղուինք: Լաւագոյն էր ըսել
թէ գրական առողջ զարգացման մը պայ-
մանները այնպէս կը պահանջեն որ առատ
ու ճոխ արտադրութիւն մը ունենայ գրա-
կանութիւնը, իրողութիւնն այն է որ անց-
եալ դարուն վերջին տասնեակի միջոցին
չատ խեղճ գիրքերու տարափ մը տեղա-
ցած է, առանց ու եւ է օգտակարութեան.
բայց միւս կողմէ, նոր հրատարակութիւն-
ները առաջուրէն աւելի բարձր միջին մը
կը ներկայացնեն նիւթի եւ ոճի տեսա-
կէտով: Գրականութեան սկզբունքները
ոչ մէկ ատեն այնքան լայնօրէն ըմբռ-
նուած ու ճարտարօրէն դործագրուած
էին. բայց մեր շրջանին վրայ կարծիք մը
յայտնելու համար պէտք է սպասել: Հան-
ճարին փորձաքարը ժամանակն է. ապա-
գան է որ հանճարի մը փառաբանու-
թիւնը պիտի ընէ: Մեր հեռանկարը շատ
կարճ է հանճարի մը պերճութիւնը կա-
րենալ դիտելու համար: Մացառներուն
տակէն վստահօրէն չենք կրնար որոշել
թէ բարձրաբերձ ծառերուն մէջէն որն է

ամէնէն շքեղը. այս դժուարին դործը ի
գլուխ հանելու փորձին մէջ շատ քննա-
դատ իր անունն ալ վրայ տուած է:

Ժիւլ Լըմէզը իրաւամբ դիտել կուտայ
թէ մեր ժամանակակիցներուն վրայ կա-
տարուածը բուն քննադատութիւնը չէ,
լոկ խօսակցութիւն մըն է այն. բայց գրա-
դատութեան կէտ նպատակին ժամանա-
կակից հեղինակներուն վրայ խօսիլ է. եւ
այս պատճառաւ է որ գրագատութիւնը՝
իր մէկ ճիւղը լրագրութեան, պէտք է
զանազանել քննադատութենէն, որ գրա-
կանութեան մէկ ճիւղն է: Ահա ճիշդ ա-
սոր համար է որ պէտք չէ ահագին հա-
մեմատութիւններ տալ գրագատութեան
արդի վիճակին, աւագելով եւ ողբա-
լով անոր վրայ:

Հանճարի տէր հեղինակի մը համար
գրագատները շատ պղտիկ ազդեցութիւն
մը ունին, բարբար կամ ոչ. ուրիշ խօս-
քով գրագատները իրենց դերը լաւ ըմ-
բռնած չեն ըլլար երբ կը կարծեն թէ
մասնաւոր պարտականութիւն մը ու-
նին հանդէպ հեղինակին: Բայց երբ
վարկպարազի ակնարկ մը նետենք ժի-
գարու անգլիական գրականութեան վրայ,
ոչ մէկ գրագատի կը հանդիպինք որ նը-
պաստաւոր կամ աննպաստ ազդեցութիւն
մը գործած ըլլայ ամբիկացի կամ անգ-
լիացի հեղինակի մը վրայ: Ընթերցողին
եւ մի միայն ընթերցողին հանդէպ է որ
պէտք է տան իրենց տեղեկագիրը, պար-
կեշտօրէն խօստովանելով թէ ինչ տեսակ
գիրք մը ունին իրենց առջեւ եւ ինքզինք-
նին ամբողջովին նուիրելով այնպիսի խըն-
դիրներու, որոնք կրնան հանրութիւնը հե-
տաքրքրել եւ դատարարակել:

Լրագրութեան այս ճիւղին՝ գրագա-

« Ծ Ա Ղ Ի Կ » Ի Թ Ե Ր Թ Օ Ն Ը (1)

Լ. Ճ. ՀԱՐՏԻ

ՀՈՉԱԿԱՒՈՐ ՄԱՐԴՈՑ

ՍԻՐԱՅԻՆ ԱՐԿԱՄԵՆԵՐԸ

Յ Ս. Ռ. Ա. Զ Ս. Բ Ա. Ե.

Այս եւ կնոջ միութեան խնդիրը միշտ
պիտի մնայ մարդկային ընկերութեան գերա-
զոյն կենսական հարցը, ու այս գիրքը պըգ-
սիկ ծառայութիւն մըն է: Այն խնդիրն լուծ-
ման համար:

Ներկայ ժամանակին մէջ ամէն մարդ կը
փափաքի աւելի՝ մանրամասնութիւններ ըս-
տանալու հոգեկալու մարդոց կեանքին նը-
կատմամբ, քան թէ քանակալու եւ հասկեա-
լու անոց գործը: Եւ իսկ սիրային պատմու-
թիւնները, գործիական, ծանօթ եւ շատերուն,
նոյն իսկ անոց որոնք բնաւ չեն կարդա-
ցուած անոր Ode to Skylark:

Եթէ քսիւն որ բոլոր այն սիրային աղիւծ-
ները որոնք պատճառութեամբ դուրս են, զանց
առնուած են այս գործին մէջ, ընթերցողնե-
րուն թիւը պիտի նուազէ: Տաղանդաւոր
մարդոց կենսագրութիւնները բարոյական
պատմութեանց չեն նմանիր բնաւ, եւ այս

կենսագրութեանց մէջ ամուսնութեան վերա-
բերեալ հասկումները միշտ հաճախ ըն-
թերցում մը չեն պատճառ: Շէշմարի, Միլ-
դրեն, Տանդէ, Պայրեն իբր բանաստեղծ՝ գի-
րեմէ գերագանցող չունին շատ, բայց իբր ա-
մուսին՝ մեծ բան մը չեն արժէ:

Այս գործին մէջ ընթերցողը պիտի գտնէ
կարգ մը հոգեկալու մարդոց սիրային աղ-
կամները: Եւ իհարկեւ աւելի քան իս-
սիլ միայն այն սիրային պատմութեանց վրայ,
որոնք կրնան շատեցան ըլլալ: Հոգեկալու
մարդոց վրայ գրուած գիրքի մը մէջ, երբ
անուանի անձի մը նկատմամբ խօսուի, ա-
մէն մարդ կ'ըսէ. «Եր քանակալու պէ մարդը
քիչ մըն ալ ձանձրացած ենք իրմէ» իսկ երբ
ոչ պէման հոգեկալու մէկը ներկայացուի,
կը սկսին պիտոյութիւն ընել թէ «Ո՛րքին հոգ
այդ մարդուն սիրային աղիւծները, կամ ու-
րիշ խնդիրները» Այս պատճառաւ է որ ամե-
նեւ ընթերցողը դժուար գործ մը եղաւ:

ԲԱՆԱՍՏԵՂԻՄԵՆԵՐԸ ԵՒ ԻՐԵՆՑ ՍԵՐԵՐԸ

Կ'ըսեն թէ բանաստեղծները տառապելով կը
ստրկին այն զոր իրենք կ'ուսուցանեն իրենց քերթ-
ուածներով. բայց անոնցմէ շատերը կարծես ան-
հրաժեշտ նկատած են իրենց կրնան ալ տառա-
պենք. ձօնաբեր կ'ըսէ. «Բազմաթիւ հանգամանք-
ներ կը նպաստեն ընտանեկան երջանկութեան, ու

բուն մէջ բանաստեղծութիւնը գեր մը չունի»
բայց միւս կողմէ բանաստեղծներուն ընտանեկան
շրջանակը մեծ ազդեցութիւն ունի իրենց ար-
տագրութեան վրայ: Բայց թէ թշուառութիւնը
անբաժան ընկերն է բանաստեղծի մը հետ ամուսնու-
ցող կնոջ, ասիկա յանդուգն վճիռ մը պիտի
ըլլար:

Ճշմարտութեան աւելի մտեցած կ'ըլլայինք
յայտնելով թէ բանաստեղծի մը հետ ամուսնանալը
գար կամ կոճառ (թէ մի՛ չիմք) խաղալ կը նշա-
նակէ կնոջ մը համար: Բանաստեղծները ուրիշ
տաղանդաւոր մարդոց նման, կամ՝ հիմալայի աշ-
մասկները եւ կամ թէ ամէնէն աղիւծներին
կ'ըլլան: Բայց տարբեր մէջ բանաստեղծին կրնն ալ
հաւասար գեր մը ունի: Այն պահուն որ քերթող
ամուսինը «ներշնչումի վերնագաւառներուն մէջ»
կը սլանայ, եթէ կինը խոհանոց երթալով նայի
թէ կերակուրը պատրաստուելու վրայ է, անդոր-
ութիւնն է երջանկութիւն կրնայ ըլլալ նոյն իսկ
բանաստեղծի մը տանը մէջ:

Այս եւ կնոջ սիրային պատմութեանց մէջէն
թերեւս ոչ մին այնքան գեղեցիկ է, որքան Տան-
դէի սէրը՝ հանգէպ Պէադրէլէի. այդ սէրը զուարթ,
անհոգ եւ տափալան սէրերէն չէր. արտմութեամբ
առ- լի սէր մըն էր ան. անոր մէջ տառապանք
կար, որովհետեւ գիտակցութիւնը եւ ներշնչումը
կար հասնելու իտալի մը, որ շատ բարձրն էր.
Տանդէի սէրը՝ բոլորովին տարբեր էր այն սէրէն՝
զոր «երկու անձանց եռապաշտութիւնը» կոչած

տութեան կատարած յառաջդիմութեան ապացոյցներէն մին սա է թէ աստիճանաբար աներեւոյթ կ'ըլլայ հին զուլա դարադատներու շարքը, որոնք միշտ տրանջացող վարժապետներու պէս ընթացք մը կը բռնէին հեղինակին հանդէպ, ու մերթ քարնիչ մը կուտային անոր եւ մերթ ալ կը պարտաւէին զայն, հրամայելով որ ան կրնար կենայ ռաքի վրայ: Մեր ժամանակի լաւագոյն գրողատները ոչ մէկ պատասխանատուութիւն կը ստանան հեղինակին հանդէպ, եւ անձի հետ զործ չունին. անոնք շատ լաւ գիտեն որ, եթէ պիտի կարենան ազգեցութիւն մը ընել հեղինակի մը վրայ, ատկա պիտի ըլլայ անուղղակի կերպով հանրային կարծիքին ճշման տակ: Անոնք գիտակից են թէ իրենց պարտականութիւնը լոկ ընթերցողին է եւ թէ գրականութիւնը զարգացնելու միջոցներն են հանրային կարծիքին մէջ անսիրելութիւն մը ծնեցնել անբնականին եւ կեղծին դէմ, զարգանք մը՝ թափթըփուք եւ խաբեպատիր գործերուն դէմ, իսկ միւս կողմէ՝ յարգանք եւ ակնածանք անկեղծ եւ պարկեշտ բաներու համար:

Գրականութեան մէջ շատ սխալ համոզում մըն է այն՝ թէ գրական արտադրութիւն մը քիչերու համար է աւելի, եւ թէ հասարակ ժողովուրդը անկարող է ըմբռնելու եւ դնահատելու ինքնին, մինչեւ որ քննադատը չկատարէ իր գերը: Այս համոզումը քիչեր հրապարակած են յանդգնօրէն, բայց գրական բազմաթիւ անձնաւորութիւններու կարծիքն է այն. Կոնքուռ ամէնէն աւելի այդ գաղափարը կը պաշտպանէ իր Որազիրին մէջ: Բայց այս տեսակ համոզում մը իրեն հիմ կրնայ ունենալ միայն սա կարծիքը թէ արուեստ

տի մը մէջ ամէնէն էականը ձեւն է եւ ոչ թէ բովանդակութիւնը. եւ թէ՛ գրականութիւնը ինքնին բառերու եւ ֆոնադենքի կոյտ մըն է, քան թէ մտածումի եւ զգացումի: Գարձայ, այդ համոզումը հիմնուած է սա թէ սրիին վրայ թէ նիւթը նուազ կարեւորութիւն ունի քան ոճը եւ թէ արուեստը աւելի կենսական է քան թէ գաղափարը: Բայց հասարակ ժողովուրդը միշտ պատրաստ է պատասխանելու զգացումին եւ մտածումին. եւ այս կէտին մէջ է որ ան կրնայ ելլել անակնունքի բարձրութեանց վրայ:

Մեծ բանաստեղծներու համարը միշտ չինուած է քննադատներու ձեռքով, այլ աւելի՛ իրենց ժամանակին կամ անմիջապէս յաջորդ շրջանին մէջ ապրող հասարակ ժողովուրդին միջոցով: Գրականութեան մէջ ամէն մարդ որ տիրական անուն մը չահած է, իր կենդանութեանը բնաբաժակ ժողովրդականութիւն մը ունեցած է արդէն: Սուրիկէս ոչ միայն ամէնէն կարող, այլ ամէնէն ծափահարուած թատերագույն էր Հելլէններուն մէջ: Շէքսպիր աչքին լոյսն էր այն թատերասէրներուն որոնք կը լեցնէին Կյոպ թիէյթրի գետնայարկը, եւ Մոլիէրի խաղերը իր մրցակիցներուն գրած թատերգութիւններէն շատ աւելի ունկնդիր կ'ունենային: Կէօ թէ՛ քնարական բանաստեղծութիւնները բոլոր Գերմանիոյ մանկամարդ աղջիկներուն եւ երիտասարդներուն բերնին մէջ կը պտըտէին, երբ զեռ Վէյմարի մէջ կը բնակէր Գերմանիոյ մեծ բանաստեղծը: Վերջապէս, ժԹ դարուն կէսերէ, Նիու ինկլիշտի լսարանական ունկնդիրները ոչ մէկ բանախօսի այնքան խանդավառ ընդունելութիւն ըրին որքան Էմրսոնին:

Շատ մը երրորդական բանաստեղծներ որոնք չեն յաջողած ժողովրդականութիւն մը չահել, — թէպէտեւ գովումն են իրենց գրագէտ բարեկամներէն, — յոյսերն զրած են ապագային վրայ, երբ ժողովրդին ճաշակը աւելի մշակուած պիտի ըլլայ: Բայց

շատ քիչ անգամ պատահած է որ ապագան անսայ այս կարգի բանաստեղծներու կողին եւ բեկանէ բանաստեղծին ժամանակակից ժողովրդեան վճիռը: Ուրիշ խօսքով, ապագայ սերունդ մը ընտրանօք կը գտնէ նախորդ սերունդին ժողովրդական դժբերուն ամէնէն անուանիները, բայց ընդհանրապէս չաշխատիր կեանք տալու հեղինակի մը որ մեռած է արդէն: Դասաներորդ դարու սկիզբը կարգացուած հեղինակները մեծ մասամբ պիտի մոռցուն գարուն վերջը. ասիկա արկածախորհրդական երեւոյթ մը կուտայ գրականութեան, բայց իրողութիւնն է:

Ոճի, ձեւի, գրագիտութեան, կազմութեան եւ ընդհանուր առմամբ՝ արուեստի խնդիրներու համար աղնուապետական դատարարականութեան դրութիւնը յաճախ լաւագոյն դատաւորը կ'ըլլայ. բայց երբ նկատի առնենք գրականութեան իսկուութիւնը, անոր կենսական յատկութիւնները, հոգիին կեանքը, այն ատեն կը հարկադրուինք նախապատուութիւն տալ հասարակ ժողովուրդին դատողութեան. անիկա գիտէ թէ ի՞նչ բանէ կ'սխալի աւելի, անոնց գիտնալու պատճառը: Անգլիոյ ռաբիկ ժողովուրդը սրտանց փորեցաւ Պրնէանի Pilgrim's Progressին, շատ առաջ այն ժամանակէն, երբ քննադատները սկսան անոր արժէքն ի վեր հանել:

Գրականութեան աղնուապետականները իրենց յոյսը կը դնեն ակադեմիական շախմատներու վրայ, ինչպէս որ կը վայլէ աւանդական սկզբունքները հաւատարմօրէն պահպանողներու: Անոնք միայն անցեալին կը նային եւ ներկան շատ քիչ անգամ կը հասկնան, իսկ ապագային հաւատ չընծայելու հակամիտութիւնը միշտ ունին: Անոնք աս աչին օրէն չկրցան տեսնել Տօն Բիլզօրի, Համլէթի, Սիտի եւ կամ Գիտնական Կիցերու ազգեցութիւնը եւ մեծութիւնը. անոնք կատեցան ի տես Հիւկոյի Էրեմիայի, եւ զրուանք ցոյց տուին Իպսենի Ուրուականներուն հանդէպ:

Վ. Ե. Բ. Զ.

ԵՐԵՎԱՆ

են, անոր մէջ չկար նախնաձի կերբը, որ մեր գործունէութեան շրջանակը կը սեղմէ և մոռցնել կուտայ ուրիշներու հանդէպ մեր ունեցած պարտաւորութիւնները: Տանդէի սերը չէր չորցնէր միւս սերերուն աղբիւրները. ընդհակառակը, կը սնուցանէր և կ'արգասաւորէր զանոնք, զորոցնէլով պարտականութեան զգացումը և ընդարձակելով սրտին բազմաբնակը: Vita Nuova-ի մէջ կ'ըսէ. «Ամէն անգամ որ զայն կը տեսնէի, սլլեւ թշնամի չէի ունենար աշխարհի վրայ. զթաղը տուութեան կրակը որ իմ մէջս վառած էր, պատճառ կ'ըլլար որ ներքեմ բոլոր անոնց որոնք վշտացուցած են զիս»:

Տանդէ առաջին անգամ Պետրիքէն տեսաւ, 1274ին երբ սա գեռ ինը տարեկան էր և հաւանօրէն գաղափար մը չաւէր զինքը պաշտողին նկատմամբ: Բայց երբ Պետրիքէն ամուսնացաւ, Տանդէ ծանր կերպով հիւանդացաւ. իսկ երբ ամուսնութենէն քիչ յետոյ Պետրիքէն մեռաւ, Տանդէի կեանքը վտանգի մէջ էր. այդ միջոցին «վայրենի և վայրենի երեւոյթ մը առաւ» ան:

Բայց կորուստի պատճառած ցաւը Տանդէ այնքան շուտ մոռցաւ որ երկու տարի վերջ ամուսնացաւ Կէմստէ Տօնադիի հետ, եօթը զաւակ ունեցաւ և թէպէտ իր կինը չի յիշատակեր Երկնային Կասկեղեղութիւնն մէջ, և թէպէտ իր կինը չընկերացաւ իրեն՝ արքայի տան, բայց կրնանք ըսել որ միութիւնը երջանիկ էր: Եւ սակայն Տանդէ միշտ կը զգար որ Պետրիքէն մահը նոր և գե-

րադոյն պարտաւորութիւնները գրած էր իր վրայ և ինք հարկադրուած էր պայքար մղելու, և ինքզինք աւելի արժանի հանդիսացնելու անոր: Գեղեցիկին ամէն տեսակ արտայայտութեան հանդէպ իր սնուցած սիրտն մէջ և հոգեկան մտքուածութեան համար իր ունեցած մշտաւեւ անձկութեան մէջ Պետրիքէն իր մուսնի էր, իր հրեշտակը, միութեամբ ոգին, որ կը պահէր զինք կեանքի նեղ օրերուն և տառապալի գոյութեան մը ամբողջ տեսողութեանը միջոցին: Տանդէի բանաստեղծութեան մէջ հոգեղէն Պետրիքէն յաւեթմաշարս մըն է, որ Պառնասի գագաթը բարձրացած էր, մինչեւ հոն ուր Միլիքը կարծեց տեսնել Լէտի Լյիւր (Comus Լէտին):

* * *

Բեղարքի կեանքին պատմութեան մէջ ամէնէն նշանաւոր անցքը պատահեցաւ 1327 ապրիլին. Լօրան տառջին անգամ տեսաւ: Թէ ո՞վ էր Լօրան, գեռ յայտնի չէ ատկա, բայց կարելի չէ ըսել թէ անիկա բանաստեղծին երեւակայութեան մէկ ծնունդն էր պարզապէս: Եթէ ընդունինք Լօրայի գոյութիւնը, անոր սիրահարին բանաստեղծութիւնները կ'ապացուցանեն թէ անիկա ամուսնացած կին մըն էր, որուն հետ Բեղարքը ունէր յարգալիկ և ոչ այնքան մտերմական բարեկամութիւն մը: Լօրան մեռաւ 1347 ժամատարին ատեն, Բեղարքը միւս ընկերներուն հետ: Այս կորուստները նոր ուղղութիւն մը տուին անոր հոգեկան կեանքին. Ի Մահ Կասոմա Լօրայի գրած

բանաստեղծութիւնները աւելի լուրջ են և կրօնական շեշտ մը ունին:

Բանաստեղծը սխուհեաւ սոյնպէս կ'երեւտկայէր թէ Լօրայի հոգին հետ շարունակական յարաբերութեան մէջ էր. անիկա նկարագրած է զայն, բնութիւն թէ կէս գիշերուն երեւցած է իրեն, միութեամբ տեսնելու խօսքերով և մասնաշեղծով երկնքը, ուր պիտի միանային երկրորդ անգամ: Բեղարքը կ'օրհնարանէ յիշատակը անոր որ իր անյողգող տառքնութեամբ միջոցը եղած էր իր սիրտը հանգարտեցնելու և մոքարարելու:

Չօրը կ'ըսէ. ամուսնութիւնը սոյնպիսի խառնիճաղանձութիւն մըն է, որմէ դուրս մնացողները սիրով ներս պիտի մտնէին և որուն մէջ գտնուողները յօժարութեամբ դուրս պիտի ելնէին: Արգարեւ անգլիական բանաստեղծութեան արուեստակիր իր փորձառութենէն կը խօսէր: Չօրը տառապանքով թագուհիին պատուակալ տիկնիկներէն մէկը ընդհանրապէս այնքան հեգնած է կինը որ պէտք է եսթագրել թէ իր ընտանեկան կեանքը երջանիկ չէ եղած. «Բեղարքայի Մանրապետութեան մէջ Clerk's Talent Չօրը կ'ըսէր իր լուրջ հեգնօրէն. «Թող մի տար որ խոստահութիւնը ձեր լեզուները փակէ, նմանեցէք Արձագանդին որ բնաւ մուսնիներուն հօգ և վիշտ պատճառեցէք:» Բայց եթէ Չօրը ընտանեկան կեանքը երջանիկ չէր, յանցանքը ամբողջովին պէտք է վերագրել իր կնոջ արգարեւ, պատճառներ կան հաւատարմութեանը: Չօրը ուրիշ կին մը կը սիրէր:

(Շարունակելի)

ԿԱՆԱՆՑ ԲԱՅԻՆԸ

ԿՆՈՋ ՏԻՊԱՐՆԵՐ

ՓԵՐՄԱՆՈՒՀԻՆ

Կնոջ մասին երկու ճաշակներ կան, մին աւելի ուժեղ թիւք յատկանիշ մը կը կրէ իր վրայ, իսկ միւսը աւելի բնապաշտ գոյն մը: Կան մարդիկ, որոնց համար կինը նրբութեան, քնքուշութեան, համակերպութեան, ինքնազոհութեան մարմնացումը պէտք է ըլլայ, զուրկ՝ անհատակութենէ, կրակորական էակ մը, որ իրեն յատուկ նախասիրութիւններ չունի: Կնոջ ուժեղութիւնը բնական է այս, որուն համեմատ մտացածին կին էակին կ'ազդուի միւս ուսարին տալ: Կան ուրիշներ ալ, որոնք կնոջ մէջ ամէն բանէ առաջ ընկեր մը տեսնելու հակամէտ, կ'ուզեն որ կինը ունենայ ճշգրտած անհատականութիւն մը, տէր իր նախասիրութեանց, համոզումներուն, ինքնութիւն մը ներկայացնէ եւ ընտանեկան յարկին ներքեւ այրէն աւելի ներգործական ըլլայ: այս վերջիններն ալ բնապաշտներն են: անոնք, որոնք ո՛չ թէ մտացածին էակ մը կ'ազդեն տեսնել կնոջ մէջ, այլ բարեշնչութեան յաւատ ենթակայ այր մարդուն ընկեր էակ մը, անոր յօակից ինչպէս նաեւ անոր աջակից եւ խորհրդակից:

Գերմանուհիները ընդհանրապէս կնոջականութեան ուժեղութիւնը ներկայացուցիչներն են, իրենց գլխաւոր առաքելութիւնն է կրակորականութիւնը, եւ ամէնէն մեծ թերութիւնը զոր կարելի է իրենց վերագրել, իրենց չափազանց սէրն այր մարդուն հանդէպ: Կէօթէի անմահ հացուցած Մարկըրիտը, ցարդ ամէնէն տիրող տիպարն է Գերմանուհիի: Բարեպաշտ, միամիտ, սիրամոլ եւ անձնուէր: Խիստ շատ է թիւք Գերմանուհիներուն, որոնք առաջին տեսութեան մը, երբ սովորականէն աւելի երիտասարդի մը ուշադրութեան արժանանան, հաստատ կերպով համոզում կը գոյացնեն թէ այս վերջինը խորունկ սիրով մը կը պաշտէ զիրենք, իսկ եթէ առաջին համբոյր մը փոխանակեն անոր հետ, ա՛լ սէրը վերջ չունի իրենց միջեւ ու կը հաւատան թէ երիտասարդը ալ ամբողջ աշխարհը չի փոխանակիր իրենց տեղը: Ասոր համար է որ, ամէնէն աւելի սէր ունեցող կիներով երկրի մը, Գերմանիոյ մէջ ամէնէն աւելի տեսած եմ խաբուած կիներ, սիրոյ դժբաղդներ, լքուածներ: Ասիկա պարզ հետեւանքը պէտք էր ըլլար, այր մարդուն համար կնոջ տաժած չափազանց սիրոյն: Գերմանուհին իր կրակորականութեան մէջ տարակոյս չիկայ որ պահպանողական պիտի ըլլար. այր մարդուն քմահաճոյքներուն հանդուրժողն է ան, անոր առաջը:

Նին բոլոր պէտքերը գոհացնողը, զաւակներուն խնամատարը, խոհանոցի աշխատութիւնները կատարողը, ինչպէս, օրինակի համար զուլպայի նորոգութիւնները ընողը եւ այս ամէնուն հետեւանքով է որ Գերմանուհին տանտիրինի (Hausfrau) համբաւ մը կը վաւելէ ամբողջ աշխարհի մէջ: Իր տանտիրինի տիպարին մէջ այնքան հիմնապէս հաստատուած է Գերմանուհին, որ նոյն իսկ հարուստ ընտանիքի մը տանտիրինն ալ, իրեն համար հաճոյք մը եւ պարտականութիւն մը կը նկատէ, հակառակ ներկայ սպասաւորի մը, ինքը անձամբ խոհանոցէն կերակուրները ճաշասենեակ բերելով: Գերմանուհին այնքան անձնուէր մայր մը եւ սիրազեղ ամուսին մը ըլլալով հանդերձ, զարմանալի է որ չունի Անգլուհիի մը կամ Ամերիկուհիի մը աղքատութիւնը այր մարդուն վրայ:

Անգլուհին կամ Ամերիկուհին ընտանեկան յարկի managerն (վարիչ) է, իսկ Գերմանուհին Hausfrau (տան կինը) է: տարբերութիւնը մեծ է. առաջինները ներգործական դեր մը ունին, իսկ երկրորդը կրակորական, առաջինները խորհող հետեւաբար դատող անհատականութիւններ են, մինչդեռ երկրորդը զգացումներու կոյտ մը: Արդ ճաշակի խնդիր է առաջինները կամ երկրորդը նախընտրել:

Կինը, ընկերային մեծ կոչում մը ունի ընտանեկան յարկի ներքեւ. իր կնոջական շնչովը յառաջ բերել բարեբու ազնուացում մը, հետեւաբար եւ նրբացում մը զգալու եւ խորհելու: Բարոյական ամէն բարեշնչում, մեծապէս կնոջ կը պարտի իր գոյութիւնը: Բարոյական մեծագոյն բարեշնչմանց երկիրներն են Անգլիա եւ Ամերիկա, որովհետեւ այս երկիրներուն մէջ է որ ամէնէն աւելի, կինը իր՝ վերը ակնարկուած կոչումին համապատասխան զիրքի մը տիրացած է ընտանեկան յարկին ներքեւ: Գերմանիա բաղդատմամբ ետ է բարոյական բարեշնչումի տեսակէտով, որովհետեւ կինը այն տեղ նոյնքան չէ ունեցած իր աղքատութիւնը բարեբու նրբացման մէջ: Այս պարագան նոյն իսկ իր արտայայտութիւնը ունեցած է վերոյիշեալ երկիրներու պատմութեանց մէջ ալ: Ինչ որ բարոյական բնաշնչումով մը կատարուած է Անգլիոյ կամ Ամերիկայի մէջ նոյնը տեղի ունեցած է Գերմանիոյ մէջ: քաղաքական կամ գիտական բարեշնչումով մը:

Բարեբու մը բաղդատմամբ նուազ ազնիւ ժողովուրդներու մէջ, այրերը յանձին կնոջ կը նախընտրեն կրակորական էակը: Այսպէս եղած է Գերմանիոյ համար ալ,

ուր աղջկանց երկրորդական կրթութիւն մը ստանալը շատ հին բան մը չէ, թէեւ Գերմանիա եղած ըլլայ դպրութեանց ու գիտութեանց հայրենիքը. իսկ բարձրագոյն համալսարանական կրթութեան գալու, ան՝ արգելեալ պարտաւոր եղած էր մինչեւ վերջերս, գերմանացի աղջկանց համար: Սակաւաթիւ գերմանական համալսարաններ միայն այսօր իրենց դռները մասնակի բացած են ուսանողուհիին առջեւ:

Ուսմանց նուազ հետեւիլն է պատճառ որ Գերմանուհին մարդկային ընկերութեան անդամ մը նկատուելէ առաջ, ընտանեաց մայր եւ ամուսինին խնամող մը կը նկատուի: Այս պատճառաւ եթէ Գերմանիա մէկ կողմէն օրրանը եղած է հանրաժառանգական սկզբունքներու եւ իր խորհրդարանին ձախակողմը միշտ բուռն եղած, սակայն միւս կողմէ ֆէմինիզմը ընդհանրապէս անընտել բան մը մնացած է ցարդ, Գերմանուհին համար:

Գերմանուհին, իբր զաւակաց մայր եւ իբր տնտարար կին մը, փնտռած ընկերութիւն մը չէ իր ամուսնոյն համար: Թերեւս առոր համար է որ գարեջրատունները այնքան շատ եւ այնքան լեցուն են Գերմանիոյ մէջ: Ընթերթէն վերջ այրը, գարեջրատան մէջ իր ընկերը կը փնտռէ, իսկ կինը շատախօսելու համար իր կնոջական այցելութիւնները կուտայ կամ կը ստանայ: Կինը, բաղդատմամբ այրին, աւելի խօսուն էակ մըն է. Գերմանուհին աւելի խօսուն է քան թէ կինը ընդհանրապէս. Գերմանուհիներու Kafe Klatschները (սուրճի շատախօսութիւն) նշանաւոր են:

Նիչէ կնոջ մասին ըսած է թէ ան պէտք է ամէնէն առաջ ըլլայ մարտիկին խնամողը. ասիկա գերազանցապէս գերմանական ըմբռնումն է կնոջ գերին եւ Գերմանուհին ընդունած է այդ գերը իբր սեռին ամէնէն բարձր մէկ կոչումը:

Գերմանուհին մասնաւոր նախասիրութիւն մը ունի վալլուն կոճակներու եւ զուլպայի երկրներու համար: Schneidig գերմաներէն բառը կայ որ ամէնէն աւելի կանանց բերնէն կը լսուի մանաւանդ գիշերական սպաներու համար, եւ որ կը նշանակէ հաճելի և շիք միանգամայն: Գերմանուհին մասնաւոր սէր մը ունի այն ուսանող-երիտասարդներուն համար որոնք մենամարտի վէրքերուն հետքերը կը կրեն երեսուն վրայ:

Անգլուհիները spinsterներ ունին, Գերմանիոյ մէջ կան verkäuferinներ: Spinsternերը ամուսնական կեանքէ հրաժարած այն պառաւ օրիորդներն են որոնք մեծագոյն թշնամիներն են այր մարդուն. verkäuferinները վաճառատուներու մէջ աշխատող ամուրի կիներ են, որոնք ամէնէն աւելի մտերիմները կ'ըլլան այրերուն:

Իբր վերջին եզրակացութիւն, Գերմանուհիները վայելք ու պլըանք են այր մարդուն համար, մինչդեռ Անգլուհիները պէտք մը և ընկեր մը:

Մ. ՇԱՄՍԱՆՃԵԱՆ

Գ Ա Ր Ո Ւ Ն

Եթե չընդհատվի վայրկեան մը սրտիս աղմուկը անկարգ,
Եթե վայրկեան մը դարձեր կիրճիս խռճապը փանդիչ,
Լսուեիրն մեջ իրիկուն մ'երեւալէրս անարգ
Ձը վառեիրն տեղանիսն ու գոցուելով փչէ առ փչէ,

Ձիւ անկողնոյիս, հանդարտիս ու ըստանալիս
Իր գոյներով, բուրովով, պայծառութեամբ, քարմնութեամբ
Վերադարձիս հեզորէն ըստանալիս ինձ քոյ ծայրին . . .
— Ինչպէս ահա կը բանայ երկինքն իր ծոցը անամայ :

Իր կապոյտովն անընթաց մայիսի պերճ առտըսան,
Բոլորը ինչ քաւապաս կողեր ունի վեհաշուն,
Ինչ աղուոր է դեռ քոյսը խոտերուն մէջը գալ ման
Ու երկընթաց ու դիտել հեռուն շեռները ժպտուն . . . :

Հոս, զարիի նորաքոյս արտը շրդարչ մ'է քեզի
Գոհարներու երկնաւանդ հսկայ կողով մը ծածկող,
Որուն եզրէն բուրներով երկնակներ շայնաքել
Կը քայիսն դուրս՝ մարգրի գերդ հեղեղ մը յուսողող :

Վ.Ա.ՀԱՆ. Թ.Է.ԲԷՆԱՆ

ՄԱՌՈՒՐ ՍԻՐՈՅ ԶԱՅՆԸ

Խորշէ մը դեռ, ա՛ն վախճալով, չը շուռնուն
Համոզումով ու եղանակ մը կոտորած
Երգին մէջ խառն՝ գեղանամ ու քաղկասարած
Դմբեքին սակ կը մըմնջէ իր աշելուն :

Դմբեքին սակ ուր դեռնու ուրուականներ
Խորանն ի վեր ու երկայնիքն որներուն սուրբ
Կը մագլցին, կը վազվոտեն՝ փրկիչ մը նուրբ
Ծաւալելով ու իշխելով հոն իբրեւ սեր :

Մինչ խորանին ետեւ ծունկի եկած ահա
Հաւասարիւր դրպիւր մանուկ մ'արդեօք նախկին,
Անհրճազանը նոր սերունուն սաստող կամփին,
Շարականի կըսոր մը հին կը հեկեկայ :

Կը պատահի նոյն իսկ որ երբ յուսամուտէն
Արեւի քել մը մուր տեղուն մէջ կ'երկարի՝
Չայնին շեշտէն՝ փչէ մ'աւելի յանկարծ արի՝
Ժրխորին մէջ յոյսի շիթեր վեր կը նետեն :

Վ.Ա.ՀԱՆ. Թ.Է.ԲԷՆԱՆ

Զ Ա Ս Ս Ն Ե Ր Ն Ս Ա Ն Ն Ն

. . . Եւ ջուրերը անօրինակ խռճապով մը կ'արտնայ,
Անուշադիր՝ ծովեզերքի անցորդներուն խռններուն.
Ձերք վաղեմի սարսափներու յիշատակներն անփարքաւ
Արծաթ ջուրերն յորձանաւոր վեհաշունով կ'արտնայ :

Լուսնի քոյսով՝ պերճ ըստերներն քայսառայած կիւսերուն,
Հոսանքն ի վար կ'ըլլան անհետ, աշիփներէն բրնձափար.
Եւ պատկանոտ աշտարակներն իսկ ետեւնուն նային վար
Սփիւնիս պէս սեւեռաքիւր՝ խոզարկելով ջուրն հոսուն :

Հեղուկ գուններ կաշկանդումի կապակներն գերծ, խօշարձակ
Կը քաւալին, վերջին անգամ համբուրելով վճիտ աշիւնիս Վոսիւրին.
Նաւաքելման հե՛գ իշխաններն հոս հոն պահ մը դեռ կ'որրին,
Մինչեւ առաջին՝ լուսն, անսրտունջ, ծովերուն սակ անշատակ :

. . . Եւ ջուրերը յորձանաւոր վեհաշունով կ'արտնայ,
Անիկն վրայ գիւ լքելով խոտիւնիկն հետ գիւղընդիսուն.
Հոսուն ջուրեր, առեփ սարե՛ք հիւծիչ հոգերս ալ ալս դառն,
Խշտակներուն հետ անոնիս ալ քոյ անհետին անկայման :

Ռ. Հիւսար

Լ.ԵՌՈՒ. ԳԻՐԻՇԱՆԱՆ

ԽԱՐԲԵՐԴԻ ԳԱՒԱՌԱՐԱՐԱՐԱՐ

(Բ. Լ. ՎԵՐԶԻՆ ՄԱՍ)

Ս

Ծեծիւ—կռիւ.
Ծէպ—ծեղք, բացուածք.
Ծծկան—ծիծ ուտող մանուկ.
Ծծմէր—ծծմայր.
Ծծտալ—փայլիլ.
Ծոկնալ—ըսուած խօսք մը ծաղրելու նպատակով
կրկնել.

Կ

Կալիչք—Յոնիքին ծակը գոցելու համար գունա
մը բուրջ.
Կալցնել—գոցել.
Կեկոտն—դիմացկուն.
Կէկէնթ—կտուց.
Կէսկէրէկ—եռոտանի երկամէ կահ մը.
Կիսէրեց—կէս այրած փայտ
Կձղտիլ—բարկանալ.
Կճկիլ—ծռիլ. (ընկճելէն ելած անշուշտ).
Կնտել—խուզել, կտրել.
Կոթրկայ—խաշուած ցորենը աղալու ատեն ջա-
ղացքին այն մասը որ աղալուն աստիճանը կրնայ ո-
րոշել.

*Կոլլիկ—ջորի.
Կոռալի—Պուր.
Կոռիւկ—Պրիւկ, ինչեւ.
Կոր—կարիծ.
Կորկոտ—ձաւարի մանրուք.
*Կորոմաստ—կամի ու ձանի խառնուրդ.
Կորտ—փականք.
Կուռն, կուռնուտն.—փորուած փայտ մը ուրկէ
անձրեւի ջուրը տանիքէն վար կը վազէ, ծոծոն.
Կպցնիւր—դիւրաւատ շիւղ կամ բուրջ.
Կտիկ—ուլ, գառնուկ.
Կտնամար—ձառնունքու կերած կուտին ժող-
վըած տեղը.
Կտոց—կոյտ.
Կրկնել—ծողվել, շտկել, թփուել.
Կրտել—ամբողջութեամբ հանել.
*Կցակ—ծիւ, ազգր.

Հ

Հաջուկ—հորեղբոր կին.
Հատուան—մեծ սաւան մը, Պուր Պոթիւկու ատեն
գործածելու համար.
*Հատիկ—սիւնեւ.
Հարսոյ—հորեղբոր կին.
*Հաւէն—որի տերեւ.
Հերլնտել—մեղմալ (ցաւ)
Հէլմել—հալեցնել, լուծել.
*Հէնէք—կատակ.
Հէրու—անցած տարի.
Հիտոթ—պղպեղ.
*Հմուկ հմուկ—կամաց կամաց.

Ճ

Ճըռնտել—բզրտել, պատուտել.
Ճըրգ—խլէզ.
Ճմուտել—սեղմելով շիւղ.
Ճոյրել—խառնել (ծաղրական կերպով)
Ճուռ—սրունք.
*Ճուրայ—սրիւնգ.
*Ճոան—ապաւած.
Ճոտոն—գերանին ու գերանին տակ դրուած սիւ-
նին իբր ծեծուկ դրուած փայտ, գերանին ու սիւնին
կազմած ուղղանկյունին հակադիւղ.
Ճոկել—ծնումի մը պատճառով ո'ւ է հեղուկի
մը դուրս պոռթկալը.
Ճոն—բամբակէն կուտը զատող մեքենայ.
Ճրագիլ (ը)—եռոտանի փայտ մը որուն վրայ կը
գնեն քրազը.
Ճեռել—բարակ, անոսք, ցանցառ.

Մ

Մախաթ—մեծ բաներ կարելու երկա՛ք տեղ.
Մամոխ—սալոթ.
Մայմադ—դանդաղ, յոյր.
*Մանել—նետել.
Մանիչ—չաճրճ դարձնող փայտ.
*Մասուկ, մասուրայ—վայրի վարդի կարմիր պը-
տուղ.
Մասուրայ—դարտակը՝ վրան մանած փամթըւած.
Մատաւեղ—մեծ ասեղ.
Մազարայ—հորի (*) մաս մը.
Մտողեղ—մատով ուտել.
*Մատուտակ—քաղցրահամ արմատ մը.
*Մարսենի—վայրի վարդ.
Մաքոք—կկոց.
Մերդ—մեղր.
Մզեղ—փայտի բարակ ու սրածայր շիւղ.
Մէյնիլ—փռել.
Մէսսէ—եզեր քշելու համար երկամածայր երկար
փայտ, խիւսան.
Մէլ (կամի)—տաքցած կամ պաղ կամի երես կա-
պած սեր.
Մժղիլ—գրագիլ.
Մլկել—ամպոտել.
Մկէզ—մողէս.
Մշմիշ—ծիրան.
Մորմախ—դերափառ սրածայր բոյս մը, որ իբր
կպցանք կը գործածուի.
Մուխէշէր—սեւ սիւսեւ.
Մուխէշէր—այն մարդը որ ամէն բանի մէջ կը
մտնէ.
Մուսէնտէրէ—անկողիններ շարելու տեղ.
Մստծիկ—կկոցի մաս.
Մրեղ—յարդի մանրուք.
Մրեղիլ—անցնիլ, մեռնիլ.
Մրիսիլ—միսիլ, մուխով սենուալ.
Մրդապ—մուծ.
Մրշաղ—արեւ տեղ.
Մրշիլ—կրակը փոշի ըլլալ, անցնիլ, մեռնիլ.
Մրուղ—շրմուռքըւրներ, բարկանալ, յօնքերը
պոստել, ժանկոտիլ.

Ն

Նեղուկ—կարծառը որուն վրայ մանածի կարժը
կը ձգեն մասուրայ լեցնելու համար.

Շ

Շէնիլք—բազմութիւն.
Շէուեղ—շուակղ, ճառագայթ.
Շէվէ—ապակիէ ապարանջան.
Շիշ—սրածայր փայտ, ցից.
Շլլի—վիզ.
*Շլուծ—կաղնիի խէժ.
Շխախ—ծեփ.
Շխել—ծեփել.
Շմխակ—դուռը գոց մնալու համար փայտ մը.
Շնկիսիլ—պլլուիլ, զրկել.
Շըլցնէլ—սրածայր ընել (փայտ մը).
Շողգմուկ—բանջար մը.
Շոշորդ—հիւսնդուծեան մը, ցաւի մը մնացորդ,
գէշ բնութիւն.
Շոհուղ—մէզով թրչած հող.
Շրոք—մանր տանձ.

Ո

Ոգնէկ—ոգնի.
Ոլլախ—սրտախ.
Ոջիտոց—վէրք մը (տաքի մատերուն մէջտեղը)
Ոտնաւայտիս—հորի մաս մը, այն փայտերը որոնց
վրայ կը կոխեն որպէս զի առէջը բացուի ուրկէ կկոցը
կը նետեն.
Որմոտ—որմի չոր ձիւղ.
Որմայել—խոշոր խոշոր կարել, իլիւրի.

(*) չոր ըսելով պէտք է հասկնալ այն գործիքը
որով կը գործեն կտաւ, մանուսայ և այլն.

*Ուլպայ—ղոյլ.
Ունք—յօնք.

Չ

Չանչել—շարժել (զլուիս)
Չանչուլայ—ոստայն.
*Չաշլափէտ—հորի մէկ մասը.
Չատանայ—բեւիի պտուղ.
Չէշխամու—կապոյտ ծակոտէն քար մը որ վրանին
կը կարեն աչք չտալու համար.
Չէշքար—հարաւսէ յառաջ եկած ծակոտէն թեւ.
Չեւ քար մը.
Չիլ—ծկոյթ.
Չիլ—մէկ փարայ (անգործածելի)
Չուծ—կոշտ.
Չուղեկ—բանջար մը.

Պ

*Պաճ—հիւսն, պղպղ.
*Պատիլ—հեռանալ.
Պատիւոն—տղալ.
Պէրպուծիճէն—խոշունջի պարսպ պատեան.
Պել—ծածկել, փամթել.
Պիշք—չիթ, կազմայ.
*Պլլախիլ—ինք իր վրայ դառնալ.
Պնեղ—մաս, բաժին, ձեղք.
Պնեղ բանալ—ձեղքել.
Պնրտալ—ոշիլը պտտիլը, ցաւի մը կոտորուքը.
Պոլտիլ—ոսկիւնծոր, տոմարէս.
Պոշիկ—կոշիկի պոչ.
Պոպրալ—վէզը ձգել.
Պոպրե—սրիսի ծիւ.
Պուլակ—փուշի, (մագի)
Պուպուկ—հորեղբոր կին.
Պպիլ—կկզկ.
Պուկունք—շրմուռք.
*Պտտուել—խառնել.
Պքիլ—մատակի ձաղ.

Ջ

*Ջազ—թամիկ.
Ջբիկ—զուռնայի ձայն հանող մաս.
*Ջ.ձ—կտրած զգեստ.
*Ջորենալ—բարկանալ.
Ջրիլ—ջրոտ.

Ռ

Ռոճիկ—խալոդի բամբուկ ու ընկոյզով շինուած
սուհուղ:

Ս

Սալխցնէլ—ցուցնել.
Սալմիս—հորի այն մասը որու վրայ կը փամթըլ
գործուած կտաւը.
Սայր—տանտր.
Սառատ—լայն ծակերով մաղ.
Սատանի անկաճ—խոշունջի պարսպ պատեան.
Սեւ կնտիլ—շուռնայի պէս սեւ հատիկներ որ
հացին վրայ կ'ընեն.
Սթիլ—պղնձէ կոյլ.
Սիկիլիսիա—գորտ.
Սիլմուտ—աչքբաց, սատանորդի.
*Սմոռիկ—սկիւռ.
Սնիլ—վարժուիլ.
Սնուկ—ողորկ.
Սողուն ծակ—զրանին քշուած ծակը.
Սուսու—շունչան (բարակ ձայնով)
Սուքել—շինել.
Սպլուկ—ողորկ, սաճուն.
Սպլցնէլ—սահեցնել.
Սոդիսիլ—բանիլ.

Վ

Վայել—ցաւէն ողբի ձիւր հանել.
Վատիլ—հիւծիլ, մաշիլ.
Վերանայ—մալմփուք.
Վերնալիլ—մեռնելիք.

Տ

*Տախիլ—զոլուիլ.
*Տանկուլայ—խենդ.

Տապիլն—տեղադին.
Տաստուկ—վարտիքի ազու մէջի մասը.
Տարուկ—վէրք մը որ ընդհանրապէս դէմքի վրայ
կ'ենէ ու մինակ խարբերդի ու ճիւղալիքի վերա-
պահուած է:
Տեղան—անկողին.
*Տեղոցտեղ—մուսէնտէրէ.
Տեներ—տանիք.
*Տեւ—կաղնիի տերեւ.
*Տիւլ—տեղնիլ.
Տմաղ—կոկորդ.
Տմայ—մեծցած, ամուսնութեան տարիքը անցու-
ցած սղջիկ, աւելի շխտակը՝ տնմայ.
*Տոխ—տան.
Տոպուստուկ—ճակատ ճակատի.
*Տորոցնէլ—երեւոյցնել.
Տուրուտի (հոգիի)—հոգեվարք, ձգնաժամ.
Տովիլ—ծեծել.
Տովիլ—թակ.
*Տրտիլ—բզբտել.
Տուրտել—կոխկրտել.
Տփել—ծեծել.
Տֆայ—հորի մաս, որով կը զարնեն կտաւը թանձր
ըլլալու համար.

Յ

*Յայել—աւազը մարքել.
Յեցիլուիլ, ցեցնել—կացահարել.
*Յմրտել—ծամծմել.
Յրխտիլ—ծնիլ, (գէշ խմաստով)

Փ

Փետատ—բրիչ.
Փէշնանց հանել—զլուիլ, հանել.
Փիլէ—խուրձ (խտտի)
Փնիլ—աղտոտ.
*Փշիլիլ—ամշնալ.
*Փոկ—աղտոտ.
Փուր—կեղեւ.
Փուշիլ—տեղադին.
Փառտուք—փշրանք.
Փոթուկայ—կոխիլ.

Ք

Քամազը—զաղչ.
Քաֆ—միւր ջուրին երեսը եղած աւելորդ մաս.
Քէլք—բայլ.
Քէսմէ—անուշեղէն մը.
Քուռիլ—բրիչ.
Քնձիլ—բուրն փախիլ.
Քնձուիլ—ծմարիլ.
Քոնծ—յամառ.
Քուլպայ—բրիչ.
*Քուրայ—երկամագործի խանութ.
Քրկուծ—լուցիկ.
Քրտիսալ—բրտիլը արեւին առջեւ չորնալով՝
յառաջ եկած մըլուրքը:
Քցիլայ—մանր սոխ.
Քքքիլ—խնդալ.
Սղ—հորի մաս.
Օղուիլ—չուրով բերանը լուալ, ցողուիլ (*).
ԽԱՐԲԵՆԻԻ Ե. Տ. Յ.

(*) Իբր զիւղական բառ խաշանիշ առնող բա-
ռերէն մեծագոյն մասը Պաղիսի մէջ գործածուած բա-
ռերն են:

ՎԻԵՆՆԱԿԱՆ ՄԻԽՈՒՐԵԱՆՅ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ԲԱՆԿԱԼԹԻ

Անցեալ չարաթ որ տեղի ունեցաւ,
Բերա, Բանկալթիի Վիեննական Մի-
թարեան հարց վարժարանին մրցանակա-
բաշխութեանց հանդէսը, ի ներկայութեան
ընտրեալ խառն բաղմութեան մը, որուն
հանդստութեան համար ամէն ջանք չէր
խնայուած եւ որ զօ՛ր տպաւորութեան
ներքեւ մեկնեցաւ: Վարժարանը այս տարի
սուած է եօթը չրջանաւարտներ: Մաս-
նաւորաբար շնորհաւորելի է Հ. Գաբրիէլ
Վ. Մանէվիչեան որ իբր Տնօրէն՝ հաստա-
տութեան, վարժարանը յաջողած է ար-
դիւնաւոր վիճակի մը մէջ դնել:

ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԵԱՆՑ ԲԱԺԻՆ

ՀՐԴԵՂԻ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԵԱՆՑ
ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

Երևանի քաղաքապետարանի կողմից
և Հայաստանի Հանրապետության կողմից

Շատեր առարկություններ կ'ընեն եւ անպատշաճ կը գտնեն երբ ընկերութիւն մը իր մէջ կ'աւելի ապահովագրութիւնները կը ջնջէ, այս առթիւ, առանց նկատողութեան առնելու թէ կարելի է ընկերութեան ներքին կազմակերպութեան շահը այնպէս կը պահանջէ—վասն զի ինչպէս ամէն անհատ իր գործառնութեանց սահմանը ունի, այնպէս ալ ընկերութիւնները իրենց սահմանը ունին մէկ գործի մը վրայ, մինչեւ այս ինչ գումարը ապահովագրելու, մանաւանդ թուրքի մէջ ուր փայտաշէն շէնքերը քարաշէններէն աւելի են—գործելու այս սահմանը մեծապէս նկատողութեան կ'առնուի։ Ուստի իրենց չափին համեմատ պարտին գործել ապահովագրական ընկերութիւնները, առաջիկային իրենց գործառնութեանց մասին պատասխանատուութեան ներքեւ չմնալու համար։ Եւ եթէ ընկերութեանց գործակատարներ, ընկերութեան շահուն համար ջնջին ապահովագրութիւն մընեն, պէտք է որ ապահովագրեալը համակերպուի արդէն չհամակերպելու ալ խնդիր չկայ, վասն զի բանիւք օրերուն ստակը կը վերադարձուի եւ այս, առանց զեղչի ըլլալու պայմանաւ։ Միւս կողմէ ապահովագրեալն ալ իրաւունք ունի ջնջելու իր ապահովագրութիւնը։ սակայն այս պարագային ընկերութիւնը բանիւք օրերուն ստակը չի վերադարձնէր։

Մ Ի Ի Զ Ո Ւ Ը Լ Լ Ա Յ Յ

Միւս կողմէ Լայն ապահովագրական ընկերութեան վաթսուներորդ հաշուեկշիռը այս պահուս մեծ հետաքրքրութիւն յառաջ բերած է այն անձանց մէջ, որոնք կը հետաքրքրուին կեանքի ապահովագրութեամբ, եւ որոնք իրաւամբ կը խորհին թէ ամէն մարդ պարտաւոր է զգուշանալու կեանքի ապահովագրութեան ընծայած առաւելութիւններէն։

Ահա ասիկ մէկ քանի մասերը այն ուսումնասիրութեան, որ վերջերս հրատարակուեցաւ թանկ մէջ, այս ընկերութեան նկատմամբ։

«Մարդ կ'ապշի կը մնայ, երբ կը տեսնէ թէ ո՞րքան արագութեամբ կը զարգանայ Եւրոպայի եւ Ամերիկայի մէջ, ամերիկեան ոչ մէկ ընկերութիւնը, որուն ձրանալի մէջ հաստատուելը հազիւ տասներեք տարի է։

Լոկ Եւրոպայի մէջ ընկերութիւնը հետեւեալ քանակութեամբ գործառնութիւններ ըրած է։

1889	Ֆր. 60.458.031
1890	102.719.798
1891	161.586.249

1892	227.953.881
1893	325.528.088
1894	393.098.901
1895	457.300.155
1896	500.356.642
1897	553.801.487
1898	627.863.140
1899	701.690.663
1900	782.093.316
1901	869.866.145
1902	963.359.772

Այս թիւերը ցոյց կուտան թէ Միւս կողմէ Լայն ապահովագրական մէջ, Եւրոպայի ամէն կողմը շատ աւելի գործ տեսած է, քան Եւրոպական կարեւորագոյն ընկերութիւնը՝ ութսուն տարուան մէջ։

Այս անօրինակ գործառնութեան պատճառը պարզ է. ահաւասիկ թէ ինչ կըսէ թանկ։

Ամէն մարդ որ քիչ մը կը խորհի, անհրաժեշտօրէն սա գաղափարութիւնը պիտի ընէ թէ կեանքի ապահովագրութեան մէջ, պայմանագիրը ստորագրողները, որոնք մեծ գումարներ վճարող ընտանեաց խոհեմ հայրեր են, անշուշտ թեթեւօրէն չեն գործեր. Եւ եթէ նախապատուութիւնը կուտան «Միւս կողմէ Լայն»-ին, պատճառն այն է որ իրական առաւելութիւններ կ'ընծայէ այդ ընկերութիւնը։

Պրտիկ ուշադրութեամբ մը քննելով թանկութիւնը լազդատական ցուցակները, բոլորի պայմանները, երեւան պիտի գտնուի այն պատճառները, որոնք նախապատուութիւնը կուտան «Միւս կողմէ Լայն»-ին։

Ամէնէն առաջ այս ընկերութիւնը զուտ «Միւս կողմէ Լայն» է, Եւ հետեւեալը, չունի ո եւ չափաւոր զայն վարձատրելու համար. ուրեմն իր ապահովագրեալներուն միայն կը վերաբերի Երան շահը մինչեւ չափաւոր ունեցող ապահովագրական ընկերութիւնները ընդհանրապէս չափին կէտը կը վերապահեն իրենց բաժնեկիցներուն։ Ասկէ ծագած առաւելութիւնները շատ մեծ են։

Մ Ի Ի Ն Ի Ս Ի Բ Ը Լ Մ Ի Ի Զ Ի Ը Լ Ի Ն Զ Ո Ւ Ը Լ Ս Բ Ը Մ Բ Ե Ն Ի

Մէկ քանի ա'իս առաջ Լոկտոնի մէջ կազմուեցաւ միւլտի-լի ապահովագրական ընկերութեան մը ծրագիրը։ Անգլիական թերթ մը կ'ըսէ.— Կը տեսնուինք թէ 14 քաղաքային վարչութիւններ պատրաստակամութիւն յայտնած են միասնաբար եւ իրենց ներկայացուցիչները անդամ չանակուած են Միւս կողմէ Լայն ինչուրէնս Գլոբալի Նորարարութիւնը նշանակուած են, որոնցմէ իւրաքանչիւրը անձնապէս պատասխանատու պիտի ըլլայ 10 սգերի ինչ համար, եթէ գործերը փակուին։ Ստորագրեալ զբաղաւոր չպիտի ըլլայ եւ ո եւ է գումար չպիտի վճարուի ընկերութեան հազարաւորներուն, բոլոր շահերը պիտի գործածուին ապահովագրիչները զեղչելու համար։ Ընկերութեան տպեալ թուղթերը եւ վիճարանութիւնները պիտի ըլլան անգլերէն, Ֆրանս

307. 2.—Այն ամէն պարագաները որոնք կրնան վտանգաւոր հանգամանք մը ունենալ չենք մը կացութեամբ կամ քովին հետ կցում ունենալով, պէտք է որ այդ չենքը ապահովագրող ընկերութեան իմաց տրուին։ որպէս զի ան կարենայ գործին բուն խկուսութիւնը գնահատել։ Հակառակ պարագային կամ եթէ գիտամբ անճիշդ տեղեկութիւն տրուած ըլլայ, յառաջիկային, ապահովագրութեան շահերը կրնան վտանգուիլ։

Աւելորդ է ըսել թէ, ո եւ ինչ ինչ ապահովագրելու ատեն, յաճախօրէն պէտք է ամենայն ճշգրտեամբ ըսէ թէ ապահովագրելիք շէնքին կից կամ մօտը ինչ արհեստներով կը զբաղուի, որուն համեմատ է որ ընկերութիւնը իր կարգին գին պիտի պահանջէ, կամ պիտի մերժէ, որովհետեւ ինչպէս ամէն մարդ տգիտ է ուղած կերպով գործելու, այնպէս ալ ապահովագրական ընկերութիւնները ազատ են ընդունելու կամ մերժելու այն գործերը, որոնք իրենց նպատակաւոր ըլլալու հանգամանքէն զուրկ կ'ըլլան։ Այս յօդուածը կ'ընդգրկէ նմանապէս այն պարագան որ յետ ապահովագրելու դարձեալ ապահովագրեալը ստիպուած է անմիջապէս լուր տալ ընկերութեան, եթէ իր տան մօտերը՝ սովորականէն զուրկ արհեստով զբաղող մը նշմարէ, այն պարագային որ ընկերութիւնը այդ կէտին յենելով վերապահովագրի (surprime) պահանջէ, յաճախօրէն պարտի վճարել զայն իր իսկ շահուն այսինքն առանց ապահովագրութեան չմնալու համար։

Այս յօդուածը եւրոպական գործարանական քաղաքներու կը վերաբերի ուր խառն ի խուռն զանազան քիմիական ու ոչ քիմիական գործարաններ իրարու քով կը հաստատուին։ Պոլսական ապահովագրութեանց մէջ ընդհանրապէս փոռները փայտի մթերանոցները, օգելից ըմպելիներու գործարանները, զինետունները եւ ունաթային նիւթերու վաճառատները կան, որոնց գտնուիլը անպատճառ պէտք է իմաց տալ ապահովագրական ընկերութեանց. հակառակ պարագային վնաս մը պատահելուն, ընկերութիւնը կարգ մը առարկութիւններ ընելէ զատ մինչեւ իսկ վնասը հտուտելու իրաւանց մէջ կը զրտնուի։

307. 3.—Ընկերութիւնը հարկ տեսած ամէն պարագային ապահովագրութիւնը կրնայ ջնջել. նոյն իրաւունքը ունի նաեւ ապահովագրեալը։ Եթէ ընկերութիւնը ջնջէ ապահովագրութիւնը, այն ատեն պարտաւոր է ապահովագրեալին հատուցանել բանիւք օրերու ապահովագրին (քրիմ). իսկ եթէ ապահովագր

սերէն եւ գերմաններէն: Անդամները պիտի բաղկանան 750 հոգիէ, որոնց մեծ մասը պիտի կազմեն օտար պատուիրակները: Ընդհանուր մօզով մը գումարելով նկատի պիտի առնուին սա խնդիրները: չէնքերու կառուցումը, ելեքտրական լոյսէ եւ կալ-ծակէ առաջ եկած հրդեհները եւ անոնց արդիւման միջոցները. հրդեհէ վտանգը միջոցներ, թատրոններ եւ ուրիշ հանրային չէնքերու պահպանումը. եւն.:

ԱՊՐԱՆՈՎ ԱԳՐԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

★ «Սալամանտր» ապահովագրական ընկե-րութեան մասին, որ մայրաքաղաքիս մէջ ներկա-յացուած է, վերջերս այն տեսակ զրոյց մը կը շրջէր թէ Պոլսէն պիտի քաշուի. այս զրոյցը չի հաստատուեցաւ: Աւելի վերջերս յիշեալ ընկե-րութեան մասին խօսուելով՝ քուեցաւ նաեւ թէ Պոլսի ներկայացուցչական մարմնոյն մէջ փոփո-խութիւններ պիտի ըլլան. այս ալ չի հաստատ-ուեցաւ: Մեր ստացած վերջին հաւաստի տեղե-կութիւններուն վրայ հիմնուելով կրնանք ըսել թէ շրջած զրոյցները բոլորովին զուրկ են վաւերակա-նութենէ, մանաւանդ որ ընկերութիւնը ըստ ա-ռաջնոյն կը շարունակէ իր գործունէութիւնները:

★ Սամսոն բնակեալ Լեւոն Կէօնճեանի մահ-ուան հետեւանքով, 10,000 Ֆրանքի «Իւնիոն»-ի ապահովագրեալ. այս վերջինը վճարած է յիշ-եալ գումարը հանգուցելոյն պարագաներուն: «Իւնիոն» անցեալ շաբթու վճարած է նաեւ 15 հազար Ֆրանք, Պոլսի բնակեալ Քոստաքի Զօպան օղլուի մահուան առթիւ:

★ Ստացանք «Հէլվէտիա» ապահովագրական ըն-կերութեան վերջին տարեշրջանի հաշուեցուցակը, ուրկէ յստակօրէն կը տեսնուի ընկերութեան բարւոք վարչութիւնը, որուն շնորհիւ 40 տարի անընդատ ան միշտ յաւաքցիմած է գոն ձգելով թէ իր բաժնե-տէրերը եւ թէ՛ իր ապահովագրեալ հասարակութիւնը: Հէլվէտիայի արդի վիճակը, վերոյիշեալ հաշուեցու-ցակէն կը տեսնուի թէ, արժանի է ընդհանուրին վըս-տահունձեան, որովհետեւ 10 միլիոն ֆրանք զրամա-զրուի մը փոխարէն, ունի նոյնքան գումար մը երաշ-խաւորութիւն: 1902 տարւոյն, իբր արտասովոր շա-հաբաժին, «Հէլվէտիա» իր բաժնետէրերուն 20,000 ոսկի բաժնած է: Մասնաւորաբար շնորհալի է ընկե-րութեան տեղւոյն ներկայացուցիչը Պ Ռոտով Սից, որ երկար տարիներէ ի վեր արժանաւորապէս կը գոր-ծէ հրապարակիս վրայ: Տեղւոյն ապահովագրական աշխարհէն գնահատուած փորձաւորութիւն մը ունենա-լուն ապրացոյցն ալ ալ է որ Պ. Ռ. Սից նախագահն է Թուրքիոյ մէջ գործող Հրդեհի Ապահովագրութեանց Սէնիթիքային:

ՀՐԴԵՆԵՐ

★ Ամսոյ 23ին հրդեհ ծագեցաւ Բերս, Չայ-լաք փողոց քարակիր տունէ մը, որ ամբողջովին հրոյ ճարակ եղաւ: Հրդեհին ծագած տեղւոյն յարակից փուռ մը եւ ապահովանոց մըն ալ մասամբ այրեցան: Այս հրդեհէն հետեւեալ բնակիւթիւնները վնասուած են.—«Լա Քոնֆիանս» 250 ոսկի, «Ֆէնիքս Օմրիշէն» 100 ոսկիի չափ, «Պալքան» 75 ոսկի: Կասկած կայ թէ հրդեհը դիտմամբ ձգուած է:

★ Յունիս 5ին հրոյ ճարակ եղած էր, Պոլիս, Վալի փաշա Նօզուշու, Տիվան Ալի Սաղին մէջ, Էսէտ Ուլլան Նէշէտ Ալիի քարակիր խանութը, որուն մէջ գտնուած ապրանքները ապահովագրուած էին «Իւ-նիոն»-ի կողմէ 150 ոսկիի: Կառավարական քննու-թիւնները աւարտած ըլլալուն, ընկերութիւնը վերո-յիշեալ գումարը վճարեր է ապրանքներուն տիրոջը:

ՇՈՐՏԵՐՈՒ ԲԱԺԻՇԸ

ԱՅՑ ԴԱՄԲԱՆԱՑ

Դիշերին քառ ֆոյին սակ,
Խորհրդաւոր ինձ այնքան,
Երբ կամարեմ կապուեալ
Ժպտի անուշ յուսընկան,

Յուզումներով սրտորուն
Իրերէ ըստուեր, ուրուական,
Այց ելեղ դաւքսներուն
Ինձ ըսիտի մ'է սիրական:

Զի սիրելիք հանգչին հող,
Անգութ մահուան խեղճ աւար,
Եւ որունց յուշն՝ արցունքոս
Կայ սրտիս մէջ հրաւիրաւ:

Զի կը սիրե սիրսս անեք
—Անխիղճ մահուան յիսկալ—
Հողակոյսից առնաք
Նստիլ, յիշել ու խոկալ:

Ու քօրապիւղ կայծ-յոյգեր
Հոգւոյս—անբնակ երիտիլ,
Եւ սիրելեացս հող-դեգեր
Թրջել յարդող արցունքով:

Հեծել, ցաւեմ բռնաւար
Տանելու քեռը Կեանքի . . .
Մինչեւ որ ներսըս խաւար՝
Իդիս նըշոյլ մը ծագի . . . :
Ե. Հ. ՅՈՎՀԱՆ.

«ԾԱՂԻԿ»Ի ՆԱՄԱԿԱՆԻՆ

Յովն. Հ. Յովն. Կ. Պ.—Լաւագոյնը ձեր
մինչեւ ցայսօր զրկած ոտանաւորներուն
մէջ, Այց Դամբանացը կը հրատարակենք
թեթեւ սրբագրութիւններով: Կը սպա-
սենք որ անոնցմէ օգտուիլ գիտնաք, ար-
տադրելով աւելի յղկուած եւ անթերի
գրուածքներ:

Վ. Շ. Տր.—Մեր աչքը կը փնտռէ, ի
զո՞ւր, սիրտը եւ միտքը բան մը չեն գտ-
ներ որ գեղեցկութեան, կամ անձնական
ներշնչումի փայլն ու զրօշմ ունենայ, եւ
արժէ հրատարակել...: Կը ցաւինք որ ձեր
շանքերը համապատասխան արդիւնք չեն
տար. բայց, ո՞ւմ է մեզ...: Լեզուդ ծրծեմ,
եւ (5) ո՞վ յանկուցիչ նայուածք, մանա-
ւանդ, խօսքեր են որոնք զրաշարներն
անգամ չարել պիտի դժկամակէին...:

Նազ. Յ. Ռգրց. Վան.—Հինգ ոտանա-
ւորներու մէջէն, մասնաւոր գերեզմանը միայն
կ'արժէ յիշատակել, ա՛յն ալ առաջին տու-
նէն սկսող ո՛չ տափակ անհեթեթութիւն-
ներուն պատճառաւ. ինչպէս, (մահը)
դժբաղդներու նուիրական մքնովորտ—ցաւի
փոխան ուր սիրտ կրծէ անմեղ(?) որդ,

եւն., եւն. Ձեր աշխատութեան ժամերէն
դուրս գրելէ առաջ կարդալու ժամանակ
գտէք:

Մ. Հ. Թեր. Ատ.—Դետակին վրայ զը-
րածնիդ... պիտակ է, թէեւ լեզուն յստակ
է, եւ նկարագրութիւնն ալ շիտակ է...:
Այս տողերուն կէտը միայն կատակ է...:

Օր. Մարի Սե. Օ.—Արձագանգը դե-
ղեցիկ նկարագրական տողեր ունի ողկոյց,
ողկոյց վար կը հակին յամբերերը, մանա-
ւանդ, Հայր Ե. Հիւրմիւզը կը յիշեցնէ:
Դուք ներշնչուած չէք անկէ, այնպէս չէ՛:

Սիրո. Տրապիզոն.—Մանկիկին քունը...
չարթնցուններ մեր համակրութիւնը: Թողէք
քնանայ դեռ... դարակին մէջ:

Պեմծամեն Կ. Պ.—Երկուքին մեջը չատ
երկար է, բառերու կուտակում, կաղ ոտքեր
հոս ու հոն: Մաղել, կտրատել, կարճել
պէտք է գրուածքն, ու խորշիլ «արծարծուն
արբշտանքներ» ունենալէ ու մեղի զրկե-
լէ . . . : Թրքոսմենքուն գիրն այնքան
բարակ էր, ա՛յնքան որ . . . :

Թագ. Նիկ. Կ. Պ.—Պաղ առած բա-
նաստեղծը . . . պէտք է թմբի ծաղիկ
հաւաքէ, չորցունէ, խաչէ եւ ջուրը խմէ,
արտաշնչում եւ ներշնչում ալ ունենալու
համար:

Մաննիօն, Հիւսէյնիկ.—Կը սիրեմք մենք
ալ պիտի սիրէինք եթէ արդէն վիթխարի
չըլլար մեր սիրոյն ապաւինողներու . . .
փունջը: Նորալէպները յարմար չդատուե-
ցան—թէ ինչո՞ւ, երկար կ'ըլլայ բացատ-
րել հոս:

Յ. Շողգամեան.—Դաշնամուրը՝ դաշն
է, տեղ տեղ, բայց ամուր չէ բնաւ, եւ
քննադատութեան չգիմանար, կը տխրի,
կը փխրի, ինչպէս ըսած էք դուք ալ . . . :

Տղայ, Վան.—Ձեր կողմերը դարձեալ
կան հանդէսներու եղանակն ալ հիմայ
է . . . Մէկին մէջ կարդացէք, գոռ չեշ-
տերով, Դայրոցեն դուրսը, եւ որոտագոչ
ծափերու մէջ գացէք տեղերնիդ բազ-
միլ . . . :

Ս. Նուեան, Ատաբազար.—Պայքընը
թարգմաններ էք, մէկ կտոր մը միայն, որ
անբաւական է ձեր ոյժը ցոյց տալու: Իսկ
Հինգսոմ սերերէն, մենք օգուտ մը չենք
տեսներ—հապա դո՞ւք:

Յակոբջան, Պարտիզակ.—Ձեր գեղին
մէջ Գեղն ու Տգեղ կը գեղեցեցէք, ո՛հ, ինչ
չքեղ . . . Կոինչ անգեղ . . . :

Վիօլէթ, Տրապիզոն.—Պրանսերէն ու
տանաւոր գրեր էք . . . Պ. Է. Ֆի մը
չա՛փ իսկ չգիտնալով տաղաչափութիւն
եւ լեզու: Ի՛նչ յանգգնութիւն . . . տղա-
յական: Զի նստելէ առաջ, պարզ քայել
սորվեցէք:

Արտածատեր Ա. ՍԱԿԱՆԱՆ

Տպագրութիւն Սագաեան
Կալաթա, Գուրլուեմլու խան քիւ 7

ԱՐԱՄ ԳԱՐԱԳԱՅԵԱՆ

Ա. Տ. Ա. Մ. Ն. Ա. Բ. Ո. Յ. Ժ.

Պոլիս, Պանդե Գաբու, Պին Պիր Զեղիտին դիմաց
ԱՐԱՄ ԳԱՐԱԳԱՅԵԱՆ ամէն առաւօտ կանուխ կը գտնուի
Սկիւտար, Խճատիյէ, Տողրամաճը փողոց իր բնակարանը
Ամէն օր 3—11 ժամը Պոլիս, Պանդե Գաբու, Պին-Պիր-Զեղիտին դիմաց
Կիրակի օրերը ժամագրութեամբ

ԱՊԱՌԻԿ ՎԱՃԱՌՈՒՄ

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ՈՎ

Եթէ կ'ուզէք ամէն տեսակ դոնարեղէններ ունենալ, աժան ու ճաշակաւոր, թէ՛ արեւելեան եւ թէ՛ եւրոպական ճաշակով պատրաստուած, ժամացոյցներ, արծաթեայ գաւազաններ եւլն. դիմեցէ՛ք Պոլիս, Ոսկերչաց Շուկան, Մեծ-Փողոց, թիւ 13:

Հարիւրին 20 կանխիկ, մնացեալին համար 100ին 5 մասնավճար: Կանխիկ գնուողին համար հարիւրին 5 զեղչ: Գործածուած գոհարեղէնները եթէ վնասուած չեն, 100ին 10 զեղչով ետ կ'առնուին. իսկ ապտիկ գնողներէն՝ 100ին 15 զեղչով:

ՀԵԼՎԵՏԻԱ

ԱՊԱՂՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
Հրդեհի, կեցաց եւ ծովային արկածներու դէմ
ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՆԵՐԿԱՑԱՑՈՒԹՅՈՒՆ
Ռ. ՍԻՑ ԵՒ ԸՆԿ.
Կալէա, Պէտլէ-Թէ-Էլ Խան, թիւ 23, 24, 25

ՅՈՎՍԷՓ ՊԱԼՊԱԼԵԱՆ

(ՄԵԼՐՈՒՆԻ)

Ա. Տ. Ա. Մ. Ն. Ա. Բ. Ո. Յ. Ժ.

Մուշաֆէրիէ Հիւանդանոցին եւ Պարսկական Վարժարանին

Բերա, Մեծ փողոց, Թագսիմ, թիւ 61
Զբոսեան արաւքով

Պալպալեան ամէն օր աղուայի ամէն տեսակ հիւանդութիւններով տառապողները կ'ընդունի, իսկ Ուրբաթ, Կիրակի եւ Երեքշաբթի մինչեւ ժամը 5: Գիշերուան ու եւ ժամուկ կարելի է դիմել: Պալպալեան կ'երաշխաւորէ իր լեցուցած ու չինած աղաները: Յորեկները աղուայ քաշել տալու համար որոշ վարձք մը չկայ. քաշել տուողին կամքէն կ'սխալ է:

Ազգասերունք ձեր

ՖԷՆԻԿՍ ՕԹՐԻՇԻԷՆ

ԿԵՆԱՅ, ՀՐԴԵՂԻ, ԾՈՎՈՒ

ԿԱՅՍ. ԹԱԳ. ԱՌԱՆՁՆԱՇՆՈՐՀԵԱԼ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՍՏԱՏՅԱԼ Ի ՎԵԼՆԱ. 1860ԻՆ

Դրասնեակ՝ Հաճօքույո խան, թիւ 52, 53, 54, 55, 56

Լիւազօր ցերկայացուցիչ Գ. ՖԵՐԱՏԵԱՆ

Ֆէնիքս Օթրիշէն Ընկերութեան կենաց ապահովագրութեան օրինակ մը. — 35 տարեկան մէկը որ կ'ուզէ ապահովագրուիլ Ֆէնիքս Օթրիշէն Ընկերութեան 20,000 Ֆր. եւ քսանեւհինգ տարուան համար, տարեկան 925 80 Ֆր. պիտի վճարէ ու պայմանաժամուն պիտի ստանայ 31,266 Ֆր. հնչուն դրամ ամբողջովին. իսկ եթէ մեռնի զոր օրինակ, 10 տարիէն, իր ժառանգորդները անմիջապէս պիտի ստանան 21,314.62 Ֆր.: Այս ամէն գումարները ԱՆՈՒՄԱՆԱԿԱՆ չեն, այլ իՐԱԿԱՆ, եւ Ֆէնիքս Օթրիշէն Ընկերութեան այս գումարներուն վճարումը կ'երաշխաւորէ իր բոլորով:

Կ. ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ ԵՒ Յ. ԻՍԱԳՈՒԼԵԱՆ

ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԹԵՅԻ ՄԵՐ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

Պոլիս, Պանդե Գաբու

ձեկալ պէյ խանին կից, թիւ 10

ԱՂՆԻԻ ԹԵՅԵՐ

ԱՃԱՆ ԹԵՅԵՐ

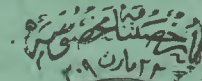
ԹԵՅԻ ԸՆՏԻՐ ԽՍՐՆՈՒԳՆԵՐ

ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ-ԻՍԱԳՈՒԼԵԱՆ

ԹԵՅԻ ԽԱՌՆՈՒԴՆԵՐԻ

ԱՆՄՐՅԵԼԻ

ՏԵՍԱԿԵ ԵՒ ԳԻՆՈՎ

Դաւառներէ կ'ընդունուին ամէն քանա. կոթեմա՞ր յանձնարարութիւններ եւ կը կատարուին ամենայն ճշգրտագոյնութեամբ:

ՈՒԷՍԴԵՐՆ

ՀՐԴԵՂԻ ԴԵՍ

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ

ԱՊԱՂՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿ.

ՀԻՄՆԵԱԼ 1851ԻՆ

Հաւանաւորութեան քանակը Ա. Ո. 6000000
Պարտաւորութեան քանակը 1250000
Վճարեալ քանակը 410000

Հրապարակիս ժամօր Ֆրանս. եւ Գերմ. ընկերութեանց դրամագլուխը 100,000Էճ աւելի է Ուեսթըրն Ընկ. Զրդեհի զէմ ամէն կարգի զործեր կ'ապահովագրէ: Վնասները տեղւոյն վրայ եւ անմիջապէս կը հատուցանէ: Ներկայացուցիչ Թուրքիոյ

ԳԱՌՆԻԿ ԱՍՏՈՒԱԾԱՍՏՈՒԿ

Պոլիս, Սուլթան Համադ, Գաբու Թէ-Էլ Խան թիւ 43

Տեղւոյն էն քանոյն Ֆրանս. եւ Գերմ. ընկերութեանց պարտաւորութեան քանակը 1250000Էճ աւելի է, 100%Էճ աւելի է, Գաբու Ուեսթըրն Ընկ. Զրդեհի զէմ ամէն կարգի զործեր կ'ապահովագրէ: Վնասները տեղւոյն վրայ եւ անմիջապէս կը հատուցանէ: Ներկայացուցիչ Թուրքիոյ

ԱՊԱՌԻԿ ՄԻՆՈՒՄԻՍ

ԱՊԱՌԻԿ ՄԻՆՈՒՄԻՍ

ՀԱՅ ՍՆՏՈՒԿՅԻ ՄԱՔՍՈՒՏ ԿԸԼԸՃՃԵԱՆ

Էսկի-Զապրիէ

Ճամբորդներու համար 50% զեղչ
Ամուրիներու համար 100% զեղչ
Աղջիկներու համար 500% զեղչ
Չորս անգամ կարգուողներուն

ԶՐԻ

ԹԵՅԻ ամէնէն առողջապահիկ ըմպելին է
ԹԵՅԻ ամէնէն աժան ըմպելին է
ԹԵՅԻ ամէնէն անդարար ըմպելին է
ԹԵՅԻ է որ կը զիւրացնէ մարտողութիւնը

Ա. ԱԼԵՄԵԱՆ

ՄԵՐ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ ԹԵՅԻ

Թահմիզ փողոց, թիւ 49

Ա. ԱԼԵՄԵԱՆ ԹԵՅԻ մեծ վաճառատունը ունի ամէն տեսակ հոտաւէտ ու համեղ ազնիւ տեսակէ թէյեր, շատ աժան զինք. Գաւառներէ կ'ընդունուին աւելի տեսակ յանձնարարութիւններ եւ կը գործադրուին կատարեալ ճշգրտագոյնութեամբ եւ ուղղութեամբ:

ԱՏԱՄՆԱՐՈՒԺԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ՄԹԵՐԲ ՄՈՐԻՍ ՖԱՐԱՃԻ

Ղալաքիա, Մերթեպանի փողոց, ձեռիտ խան, 3
ԿԱՆԻՍԻԿ ՎՃԱՐՈՒՄՈՎ
Թուրքիոյ ամէն կողմերը կը դրկուին ապրանքներ

ԱՌԱՋԱՇՆՈՐՅԱԼ ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ Ի ՍՈՖԻԱ

Դրամատունք Հնկերութեան՝ Պուլկար Ազգ. Դրամատուն՝ Սօֆիա, Անգլեաւոտորիական Դրամատուն՝ Լոնտոն,
Տոյ՛է Պանք՝ Պերլին, Օսմ. Կայս., Դրամատուն՝ Բարիլ, Քրէտի Լիոնէ՛ Կ. Պոլիս

Գործակալութիւնք Թուրքիոյ գլխաւոր քաղաքներուն մէջ Ընդհ. Ներկայացուցիչ Թուրքիոյ ԱՐՇԱԿ ՈՒՆՃԵԱՆ
Գոստանդնուպոլիս, Հալաթիա, Պանք Թոփանիւն դէմ, Թահթապուլուն խան

ՏԱՍԸ ՂՐՇ. ՄԻԱՅՆ վճարելով կարելի է ստորեւ եղած շրջանակներէն
մեկուն մէջ գետեղել ծանուցում մը **ԶՈՐՍ ԱՆԳԱՄ:**

Բերա, Մեծ փողոց. Թերթե, քիւ. 544
 ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ՓՈՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
 մետաղներու, փղոսկրի եւ այլնի վրայ
 Պատրաստութիւն զանաւոր պիտակներու (եափրա)
 Քառկուէ կնիքներու պատրաստութիւն
 Կապարիկներու ձուլարան կնիքելու համար
 Գաւառներէ կ'ընդունուին յանձնարարութիւններ
 մ. Վիլհ. Վինքլեր միակ Ներկայացուցիչն է
 «Ա.Դ.Լ.ԷՐ» գրի մեքենային

(5) 1—13